KONRAD ADENAUER STIFTUNG
Україна

Нові інструменти впливу на виборчі процеси

Автори: Вадим Черниш, Богдан Бондаренко, Вікторія Вороніна

Центр безпекових досліджень “CENCC”
Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні

CENSS
Center for Security Studies

Київ, 2026

Листопад 2026, Київ

Нові інструменти впливу на виборчі процеси

Автори:
Вадим Черниш, Голова Керівної ради Центру безпекових досліджень «СЕНСС», к.ю.н.
Богдан Бондаренко, залучений експерт Центру безпекових досліджень «СЕНСС», к.ю.н., викладач кафедри конституційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Вікторія Вороніна, Виконавчий директор Центру безпекових досліджень «СЕНСС»

Факт-чекінг:
Дарія Половнікова, аналітик Центру безпекових досліджень «СЕНСС»

Дослідження присвячене аналізу нових інструментів втручання та впливу на виборчі процеси в умовах сучасних викликів для демократичних інститутів. На основі кейсів Республіки Молдова та Румунії вивчено механізми гібридного впливу Російської Федерації. Робота містить висновки та практичні рекомендації, адаптовані до українського контексту. Особливу увагу приділено превентивним механізмам посилення стійкості виборчої системи України до зовнішніх загроз та забезпеченню прозорості майбутніх виборчих процесів після припинення правового режиму воєнного стану.

Видання адресоване представникам органів державної влади, експертній спільноті, науковцям, журналістам, дослідникам безпеки та всім, хто цікавиться питаннями гібридних загроз, інформаційних операцій, виборчої безпеки та демократичної стійкості.

Публікація підготовлена Центром безпекових досліджень «СЕНСС» за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні. Погляди, викладені в цьому документі, належать авторам і не обов'язково відображають позицію Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні. Ця публікація призначена виключно для інформаційних цілей.

© Черниш В. О., Бондаренко Б. О., Вороніна В. В., 2026
© Центр безпекових досліджень «СЕНСС», 2026
© Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні, 2026
DOI: https://doi.org/10.67777/bhfv7787

Рекомендоване посилання:

Черниш, В., Бондаренко Б., & Вороніна, В., (2026). Нові інструменти впливу на виборчі процеси. Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні. Центр безпекових досліджень "СЕНСС". https://doi.org/10.67777/bhfv7787

Сторінка звіту:

https://doi.org/10.67777/bhfv7787

Нові інструменти впливу на виборчі процеси • CEHCC • https://doi.org/10.67777/bhfv7787

ЗМІСТ

СПИСОК АБРЕВІАТУР 7
Вступ 9
1. Органи, що забезпечують проведення виборів в Румунії. 9
2. Чергові вибори президента Румунії 2024 10
2.1. Перший тур президентських виборів 24 листопада 2024 року. 10
3. Повторні вибори президента Румунії 2025 року 14
3.1. Перший тур повторних президентських виборів 4 травня 2025 року. 14
3.2. Другий тур повторних президентських виборів 18 травня 2025 року. 15
4. Загальна характеристика акторів та чинників, що мали шкідливий вплив на результати виборів в Румунії в 2024 році 16
4.1. Росія 16
4.2. Інші актори 20
5. Російські інформаційно-агітаційні кампанії в TikTok на підтримку Келіна Джорджеску 22
6. Уразливості виборчої системи та системи протидії гібридним загрозам 23
7. Наслідки кампаній та операцій впливу 2024 року на політичне життя Румунії. 26
8. Поствиборчі дії, спрямовані на зменшення інституційної та правової уразливості 29
9. TikTok як середовище, інструменти та механізми впливу в ньому 31
9.1. Властивості платформи TikTok, що обумовлюють його придатність для операцій впливу 31
9.2. Відсутність вбудованої системи раннього виявлення шкідливого або незаконного контенту та швидкої протидії його поширенню. 32
9.3. Структурна вразливість платформи TikTok: інструменти впливу вбудовані в бізнес-модель 33
9.4. Непрозорий механізм ручного просування відео («підігрів»), про застосування якого платформа не звітує 34
9.5. Вбудована система платежів (віртуальні подарунки), що дозволяє непрозоро фінансувати поширення контенту. 34
9.6. Політика «обмеженої взаємодії» з уповноваженими органами держави, на території якої здійснюється вплив. 36
10. Порівняння із Молдовою 38
10.1. Загальне порівняння методів та засобів впливу 38
10.2. Міжнародна допомога та її ефективність. 41
10.3. Порівняння окремих аспектів того як спрацювали державні органи під час виборів 2024 року в Румунії та Молдові. 42

11.Висновки та рекомендації для України 44
11.1.Висновки 44
11.2. Рекомендована модель підготовки до виборів для протидії зловмисному використанню цифрових платформ 46
11.3. Рекомендація для Уряду України щодо долучення до діяльності Європейського центру демократичної стійкості 48
Додаток 1 49

СПИСОК АБРЕВІАТУР

ODIHR (БДІПЛ) – Office for Democratic Institutions and Human Rights (Бюро демократичних інститутів і прав людини)
Д – день голосування
ВРВ – встановлення результатів виборів
ЄК – European Commission (Європейська комісія)
ЄС – Європейський Союз
КНР – Китайська Народна Республіка
МЗС – Ministerul Afacerilor Externe (Міністерство закордонних справ Румунії)
НАТО – North Atlantic Treaty Organization (Організація Північноатлантичного договору)
ОБСЄ – Organization for Security and Co-operation in Europe (Організація з безпеки і співробітництва в Європі)
ПАРЄ – Parliamentary Assembly of the Council of Europe (Парламентська асамблея Ради Європи)
РФ – Російська Федерація
СБУ – Служба безпеки України
СМС – Short Message Service (служба коротких повідомлень)
СЗРУ – Служба зовнішньої розвідки України
США – Сполучені Штати Америки
ЦВК – Центральна виборча комісія України / Республіки Молдова (Comisia Electorală Centrală)
ЦОВВ – центральний орган виконавчої влади
ЦПД – Центр протидії дезінформації
ШІ – штучний інтелект
AEP – Autoritatea Electorală Permanentă (Постійна виборча адміністрація Румунії)
AGCM – Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (Італійський орган з питань конкуренції та ринку)
ANCOM – Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații (Національний орган з адміністрування та регулювання у сфері комунікацій Румунії)
AUR – Alianța pentru Unirea Românilor (Альянс за об'єднання румунів)
BEC – Biroul Electoral Central (Центральне виборче бюро Румунії)
BROD – Bulgarian-Romanian Observatory of Digital Media (Болгарсько-румунська обсерваторія цифрових медіа)
CCR – Curtea Constituțională a României (Конституційний суд Румунії)
CNA – Consiliul Național al Audiovizualului (Національна аудіовізуальна рада Румунії)
CSAT – Consiliul Suprem de Apărare a Țării (Вища рада національної оборони Румунії)
DIICOT – Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (Управління з розслідування злочинів організованої злочинності та тероризму Румунії)
DNSC – Directoratul Național de Securitate Cibernetică (Національний директорат з кібербезпеки Румунії)
DSA – Digital Services Act (Акт про цифрові послуги Європейського Союзу)
EDMO – European Digital Media Observatory (Європейська обсерваторія цифрових медіа)
FIMI – Foreign Information Manipulation and Interference (іноземне маніпулювання інформацією і втручання)
MAI – Ministerul Afacerilor Interne (Міністерство внутрішніх справ Румунії)
PNL – Partidul Național Liberal (Національно-ліберальна партія)
PSB – Promsvyazbank (Промсвязьбанк)
PSD – Partidul Social Democrat (Соціал-демократична партія Румунії)

SIE – Serviciul de Informații Externe (Служба зовнішньої розвідки Румунії)
SRI – Serviciul Român de Informații (Румунська служба інформації)
UDMR – Uniunea Democrată Maghiară din România (Демократичний союз угорців Румунії)
USR – Uniunea Salvați România (Союз порятунку Румунії)
VLOP – Very Large Online Platform (дуже велика онлайн-платформа)

Вступ

Останні загальнонаціональні вибори, як президентські, так і парламентські, відбувалися в Україні в 2019 році. За сім років відбувся значний прогрес у сфері цифрових комунікацій, з'явилися нові механізми та інструменти, які можуть застосовуватися в кіберпросторі для впливу на виборців. Застосування подібних інструментів має свої особливості та специфіку; воно може здійснюватися як учасниками виборчого процесу, так і сторонніми акторами поза межами держави, що проводить вибори. Проводячи вибори у 2019 році Україна не могла стикатися із інструментами просування інформації для впливу на виборця, які є доступними для сучасних акторів зараз. Разом із тим, декілька країн проводили загальнонаціональні вибори відносно нещодавно. Серед них – Румунія, яка стикнулася з сучасними інструментами впливу на своїх громадян в цифровому просторі. Досвід Румунії може бути використаний в Україні для протидії як можливим зловживанням з боку суб'єктів виборчого процесу, так і гібридним діям Росії, яка, дуже ймовірно, буде намагатися вплинути на українських виборців з деструктивною метою.

1 Органи, що забезпечують проведення виборів в Румунії

За проведення виборів у Румунії відповідають одночасно два органи: Autoritatea Electorală Permanentă (AEP) – Постійна виборча адміністрація і Biroul Electoral Central – Центральне виборче бюро (BEC). Повноваження між цими органами розмежовано за функціональним принципом: AEP забезпечує постійну адміністративну інфраструктуру виборів, а BEC здійснює нагляд і вирішує спори в межах конкретної виборчої кампанії.

AEP як автономний адміністративний орган із загальнонаціональною компетенцією відповідає за організаційно-технічне й логістичне забезпечення виборів: адмініструє Виборчий реєстр і Реєстр виборчих дільниць, контролює складання та друк постійних виборчих списків, які укладають мери, координує функціонування інформаційної системи моніторингу явки та запобігання незаконному голосуванню, здійснює електронну централізацію даних протоколів і оприлюднює результати, а також контролює фінансування політичних партій і виборчих кампаній.[17]

BEC реєструє кандидатів або відмовляє в їх реєстрації, ухвалює рішення (decizii), обов'язкові для всіх органів влади та учасників виборчого процесу, і постанови (hotărâri) щодо однакового тлумачення виборчого закону, розглядає скарги на дії виборчих бюро нижчого рівня, централізує

[17] *Legea nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente [Law No. 208/2015 on the election of the Senate and the Chamber of Deputies, and on the organisation and functioning of the Permanent Electoral Authority], art. 49, 100, 103. (2015). https://www.roaep.ro/prezentare/wp-content/uploads/2017/09/LEGE-Nr-208-2015.pdf; Legea nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale [Law No. 334/2006 on the financing of the activity of political parties and electoral campaigns]. (2006). https://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2020/07/Legea-334-2006-actualizata.pdf*

Нові інструменти впливу на виборчі процеси • СЕНСС • https://doi.org/10.67777/bhfv7787

результати голосування та подає до Конституційного суду Румунії (CCR)документацію, необхідну для валідації мандата Президента.[2] До складу BEC входять п'ять суддів Високого касаційного суду Румунії, голова та заступники голови AEP і не більше ніж десять представників політичних сил.

2 Чергові вибори президента Румунії 2024

2.1. Перший тур президентських виборів 24 листопада 2024 року

Президент Румунії обирається шляхом загального, рівного, прямого, таємного та вільного голосування строком на 5 років. Переможцем оголошується кандидат, який у першому турі здобуває більшість голосів усіх зареєстрованих виборців. Якщо жоден кандидат не досягає цього порогу, призначається другий тур між двома лідерами першого туру.[3]

Перший тур виборів президента Румунії відбувся 24 листопада 2024 року (на закордонних дільницях – 22–24 листопада).[4] У них взяли участь 14 кандидатів, найбільші аномалії та порушення виборчої кампанії відбулися у зв'язку із участю Келіна Джорджеску.[5] До постійних виборчих списків було внесено 18 008 480 громадян із правом голосу.[6] У голосуванні взяли участь 9 465 650 виборців, тобто 52,56% від кількості внесених до постійних списків (з них 223 132 бюлетень визнано недійсним).[7] Згідно з підсумковим протоколом Центрального виборчого бюро (BEC), сумарна кількість дійсних голосів, відданих за 14 кандидатів, склала 9 242 186.[8]

Окремого розгляду потребує голосування діаспори, яке визначило склад учасників другого турувиборів. Громадяни Румунії за кордоном голосували протягом трьох днів, з 22 по 24 листопада, на 950 закордонних виборчих дільницях, або поштою; загалом проголосували понад 815 тис. виборців. У закордонному виборчому окрузі переконливо переміг Джорджеску – 345 926 голосів (43,35%), тобто майже вдвічі більше, ніж в цілому по країні. Друге місце посіла Ласконі (26,82%), третє – Джордже Сіміон (близько 12%).

---

[2] *Legea nr. 370/2004 pentru alegerea Președintelui României, republicată [Law No. 370/2004 on the election of the President Romania, republished], art. 16–17, 29. (2004). https://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2019/08/Legea-nr.-370-2004-actualizata.pdf*

[3] *Autoritatea Electorală Permanentă, Alegerile pentru Președintele României din anul 2024: Îndrumarul alegătorului din străinătate (2024), 2, https://www.roaep.ro/*

[4] *Autoritatea Electorală Permanentă. (2024). Îndrumarul alegătorului din străinătate [Guide for voters abroad] (p. 2). https://www.roaep.ro/*

[5] *Biroul Electoral Central. (2024, November 26). Proces-verbal privind rezultatul votării pentru alegerea Președintelui României din 24 noiembrie 2024 [Protocol on the result of the vote in the election of the President of Romania of 24 November 2024]. https://prezidentiale2024.bec.ro/rezultate-turul-i-2/*

[6] *Autoritatea Electorală Permanentă. (2024, November 22). [Communiqué on the number of voters registered in the permanent electoral lists for the election of the President of Romania of 24 November 2024]. https://www.roaep.ro/*

[7] *Biroul Electoral Central. (2024, November 26). Proces-verbal privind rezultatul votării pentru alegerea Președintelui României din 24 noiembrie 2024 [Protocol on the result of the vote in the election of the President of Romania of 24 November 2024]. PV_RFT1.pdf*

[8] *Biroul Electoral Central. (2024, November 26). Proces-verbal privind rezultatul votării pentru alegerea Președintelui României din 24 noiembrie 2024 [Protocol on the result of the vote in the election of the President of Romania of 24 November 2024]. https://prezidentiale2024.bec.ro/rezultate-turul-i-2/; Curtea Constituțională a României. (2024). Hotărârea nr. 31 din 2 decembrie 2024 privind rezultatul alegerilor pentru funcția de Președinte al României în cadrul primului tur de scrutin din 24 noiembrie 2024 [Decision No. 31 of 2 December 2024 on the result of the first round of the presidential election]. Monitorul Oficial al României, Partea I, No. 1214. https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2024/12/Hotarare_31_2024.pdf*

Географічно голоси розподілилися нерівномірно: Джорджеску переміг у більшості великих держав Європейського Союзу (ЄС) (у Німеччині – майже 59%), а Ласконі – у Сполучених Штатах Америки (США) та Канаді.

Вирішальним для загальних підсумків стало співвідношення голосів за Ласконі та Чолаку: у межах країни Ласконі поступалася лідерові Соціал-демократичної партії (PSD), проте за кордоном отримала 216 161 голос проти 22 996 у нього, що й забезпечило їй друге місце в загальнонаціональному заліку та вихід до другого туру. Детальніше роль діаспори розглянуто в підрозділі 3.8.

Після першого туру президентських виборів у Румунії 2024 року Конституційним судом Румунії 28 листопада 2024 року було призначено перерахунок голосів на підставі заяви кандидата від Румунської національної консервативної партії (PNCR) Крістіана Терхеша про анулювання результатів першого туру. Того ж дня суд одноголосно відхилив як подану із запізненням аналогічну заяву кандидата від партії «Нова Румунія» Себастіана-Константина Попеску.[9] Терхеш стверджував, що під час підрахунку голосів та агітації було допущено порушення на користь Елени Ласконі, що зайняла друге місце.[10] Оскільки Ласконі випередила Марчела Чолаку лише на 2 742 голоси (19,18% проти 19,15%), навіть незначна похибка могла змінити підсумковий порядок кандидатів і вплинути на те, хто саме мав вийти до другого туру разом із Джорджеску. [11]

Терхеш, засновник і лідер PNCR, мав маргінальний результат (1,04%), тож його заява мала на меті не забезпечення власної перемоги, а, імовірно, усунення з другого туру прозахідної кандидатки, підтримку наративу про «сфальсифіковані вибори», та медійну видимість напередодні парламентських виборів 1 грудня 2024 року.[12] Натомість Попеску, засновник і голова партії «Нова Румунія», у своїй заяві звинувачував Джорджеску в незаконному фінансуванні кампанії, приховуванні джерел коштів і введенні виборців в оману, тобто фактично в тому, що згодом стало підставою для скасування виборів Конституційним судом.[13] Проте в той момент CCR не розглянув заяву Попеску по суті.

---

[9] *«Curtea Constituțională cere renumărarea voturilor de la alegerile prezidențiale în toată țara» [The Constitutional Court requests a recount of votes from the presidential election across the country], Observator News, November 28, 2024, https://observatornews.ro/alegeri-prezidentiale-2024/ccr-cere-renumararea-voturilor-601486.html.*

[10] *Mădălina Sfrijan, «Alegeri prezidențiale. CCR dezbate cererea lui Cristian Terheș privind anulare primului tur de scrutin» [Presidential elections: The Constitutional Court debates Cristian Terheș's request to annul the first round], Evenimentul Zilei, November 29, 2024, https://evz.ro/alegeri-prezidentiale-ccr-dezbate-cererea-lui-cristian-terhes-privind-anulare-primului-tur-de-scrutin.html.*

[11] *«Alegeri prezidențiale 2024, turul I. Numărătoarea voturilor s-a încheiat. Diferență de 2.742 de voturi între Elena Lasconi şi Marcel Ciolacu»[Presidential elections 2024, first round: Vote count completed; a 2,742-vote difference between Elena Lasconi and Marcel Ciolacu], Mediafax, November 25, 2024, https://www.mediafax.ro/politic/alegeri-prezidentiale-2024-turul-i-numaratoarea-voturilor-s-a-incheiat-diferenta-de-2-742-de-voturi-intre-elena-lasconi-si-marcel-ciolacu-calin-georgescu-pe-primul-loc-cu-22-94-22571253 .*

[12] *«Cine e Cristian Terheș, candidatul la alegerile prezidențiale care a cerut CCR anularea scrutinului și a obținut renumărarea voturilor» [Who is Cristian Terheș, the presidential candidate who asked the Constitutional Court to annul the vote and obtained a recount], HotNews.ro, November 28, 2024, https://hotnews.ro/cine-e-cristian-terhes-candidatul-la-alegerile-prezidentiale-care-a-cerut-ccr-anularea-scrutinului-si-a-obtinut-renumararea-voturilor-1847954; „Doi candidați suveraniști cer la CCR anularea alegerilor prezidențiale" [Two sovereigntist candidates ask the Constitutional Court to annul the presidential election], Euronews România, November 28, 2024, , https://www.euronews.ro/articole/doi-candidati-suveranisti-cer-la-ccr-anularea-alegerilor-prezidentiale. Мотиви Терхеша – авторська оцінка.*

[13] *«Cum arată cererea de anulare a alegerilor prezidențiale. Motivarea candidatului Sebastian Popescu» [What the request to annul the presidential election looks like: Candidate Sebastian Popescu's reasoning], DCNews, November 27, 2024, https://www.dcnews.ro/cum-arata-cererea-de-anulare-a-alegerilor-prezidentiale-motivarea-candidatului-sebastian-popescu_979182.html; «Cine este Sebastian Popescu, singurul candidat pentru a treia oară la Președinție» [Who is Sebastian Popescu, the only third-time presidential candidate], Știrile ProTV, 2025, https://stirileprotv.ro/alegeri/prezidentiale/2024/sebastian-popescu.html.*

Нові інструменти впливу на виборчі процеси • СЕНСС • https://doi.org/10.67777/bhfv7787

На виконання рішення CCR, Центральне виборче бюро (BEC) з 28 листопада по 2 грудня 2024 року провело перевірку й перерахунок усіх бюлетенів у межах країни та частини закордонних дільниць,близько 600 тис. голосів діаспори не перераховувалися.

У протоколі, переданому до CCR 2 грудня, ознак фальсифікацій не зафіксовано, а голова AEP Тоні Гребле заявив про відсутність суттєвих розбіжностей між первинним підрахунком і перерахунком. Того ж дня CCR, розглянувши по суті лише заяву Терхеша, відхилив її, підтвердив результати першого туру та призначив другий тур між Джорджеску і Ласконі на 8 грудня 2024 року. Голова суду Маріан Енаке пояснив, що перераховувати голоси діаспори не було потреби, оскільки їх ніхто не оскаржував. [14]

Офіційні результати першого туру 24 листопада 2024 року (за підсумковим протоколом BEC від 26 листопада 2024 року, підтвердженим рішенням CCR від 2 грудня 2024 року) [15]

Кандидат	Партія / висування	Голоси	%
Келін Джорджеску	Незалежний кандидат	2 120 401	22,94
Елена Ласконі	Союз порятунку Румунії	1 772 500	19,18
Марчел Чолаку	Соціал-демократична партія	1 769 760	19,15
Джордже Сіміон	Альянс за об'єднання румунів	1 281 325	13,86
Ніколає Чуке	Національно-ліберальна партія	811 952	8,79
Мірча Джоане	Незалежний кандидат	583 898	6,32
Хунор Келемен	Демократичний союз угорців Румунії	416 353	4,5
Крістіан Дяконеску	Незалежний кандидат	286 842	3,1

4 грудня 2024 року Адміністрація Президента Румунії за згодою Президента Клауса Йоганніса та на запит агенцій – суб'єктів забезпечення національної безпеки розсекретила й оприлюднила низку документів, представлених на засіданні Вищої ради оборони країни (CSAT) 28 листопада 2024 року.

[14] *David Leonard Bularca, «Primul tur de scrutin al alegerilor prezidențiale a fost validat. Tur 2 Georgescu-Lasconi, în 8 decembrie» [The first round of the presidential election was validated: Georgescu–Lasconi runoff on December 8], HotNews.ro, December 2, 2024, https://hotnews.ro/rezultate-renumarare-voturi-de-la-alegerile-prezidentiale-bec-a-transmis-catre-ccr-rezultatele-partiale-marcel-ciolacu-pe-locul-2-insa-circa-600-000-de-voturi-din-diaspora-nu-au-fost-renumarate-1851817; «BEC transmite CCR o renumărare parțială a voturilor de la primul tur al prezidențialelor fără 83% din secțiile diasporei» [BEC sends the Constitutional Court a partial recount of first-round votes without 83% of diaspora polling stations], Europa Liberă România, December 2, 2024, https://romania.europalibera.org/amp/biroul-electoral-central-a-transmis-ccr-rezultatul-renumararii-partiale-a-voturilor-de-la-primul-tur-al-prezidentialelor/33223826.html; Curtea Constituțională a României, Hotărârea nr. 30https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2024/12/Hotarare_30_2024.pdf.*

[15] *У таблиці відображено результати кандидатів, які набрали більше 3% голосів*

[16] *«Operațiunea «Georgescu președinte». Documente declasificate de SRI, SIE, MAI și STS: Rusia – război hibrid și rolul Moscovei în alegeri»[Operation «Georgescu President2: Documents declassified by SRI, SIE, MAI and STS: Russia – hybrid war and Moscow's role in the elections], Europa Liberă România, December 4, 2024,*

Це документи були підготовлені Румунською службою інформації (SRI), Службою зовнішньої розвідки (SIE), Міністерством внутрішніх справ (MAI) та Службою спеціальних телекомунікацій (STS). Згідно з цими документами, SRI виявила

Це документи були підготовлені Румунською службою інформації (SRI), Службою зовнішньої розвідки (SIE), Міністерством внутрішніх справ (MAI) та Службою спеціальних телекомунікацій (STS).[16] Згідно з цими документами, SRI виявила скоординовану мережу з приблизно 25 тис. акаунтів у TikTok, яка просувала Джорджеску, а подарунки власникам акаунтів, які поширювали контент на його підтримку, надсилав громадянин Румунії Богдан Пешкір (акаунт «bogpr»), тоді як сам кандидат задекларував нульові витрати на кампанію.[17] MAI повідомило про залучення понад 100 інфлюенсерів.[18] SRI також зафіксувала понад 85 тис. кібератак на виборчу IT-інфраструктуру, яку обслуговують AEP та STS: атаки тривали й у день голосування, здійснювалися із систем у понад 33 країнах, а дані доступу до сайтів BEC і AEP було оприлюднено на кіберзлочинних платформах російського походження.[19] За ступенем атрибуції документи відрізняються. SRI не називала державу, обмежившись висновками, що активність мережі акаунтів у TikTok ймовірно координувалася державним актором, а масштаб і спосіб дій кібератакувальників характерні для державного суб'єкта зі значними ресурсами. Пряму атрибуцію до Росії містить документ SIE, у якому Румунію оцінено як ціль агресивних гібридних дій Росії, зокрема кібератак, операцій типу hack-and-leak та диверсій.[20]

На підставі вищезгаданих документів 6 грудня 2024 року, за два дні до запланованого другого туру, Конституційний суд Румунії одноголосно анулював увесь виборчий процес із обрання Президента, включно з результатами першого туру, які сам же підтвердив чотирма днями раніше.[21] У своєму рішенні суд надав фактам, викладеним у матеріалах спецслужб, юридичну кваліфікацію: виборчий процес був спотворений на всіх етапах через маніпуляцію волевиявленням виборців і порушення рівності можливостей кандидатів внаслідок непрозорого використання цифрових технологій і штучного інтелекту всупереч виборчому законодавству, а також фінансування кампанії, зокрема в онлайн-просторі, з незадекларованих джерел.[22]

[17] *«SRI: Activitatea conturilor de TikTok în campania lui Călin Georgescu, coordonată de un actor statal. Ce bani a cheltuit» [SRI: TikTok account activity in Călin Georgescu's campaign coordinated by a state actor; how much money was spent], Digi24, December 4, 2024, https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/sri-activitatea-conturilor-de-tiktok-in-campania-lui-calin-georgescu-coordonata-de-un-actor-statal-ce-bani-a-cheltuit-3033359 .*

[18] *«Operațiunea «Georgescu președinte». Documente declasificate de SRI, SIE, MAI și STS: Rusia – război hibrid și rolul Moscovei în alegeri»[Operation «Georgescu President2: Documents declassified by SRI, SIE, MAI and STS: Russia – hybrid war and Moscow's role in the elections], Europa Liberă România, December 4, 2024, https://romania.europalibera.org/a/operatiunea-georgescu-presedinte-documente-secrete-declasificate-sie-romania-tinta-unei-actiuni-hibride-agresive-ruse-/33226882.html .*

[19] *«SRI: Activitatea conturilor de TikTok în campania lui Călin Georgescu, coordonată de un actor statal» [SRI: TikTok account activity in Călin Georgescu's campaign coordinated by a state actor], Observator News, December 4, 2024, https://observatornews.ro/politic/sri-activitatea-conturilor-de-tiktok-in-campania-lui-calin-georgescu-coordonata-de-un-actor-statal-peste-85000-de-atacuri-cibernetice-602269.html; «DOCUMENT SRI din CSAT, DESECRETIZAT» [SRI document from the Supreme Council of National Defence, declassified], Europa FM, December 4, 2024, https://www.europafm.ro/document-sri-din-csat-desecretizat-activitatea-conturilor-care-l-au-promovat-intens-pe-calin-georgescu-a-fost-coordonata-de-un-actor-statal-care-ar-fi-utilizat-alte-canale-de-comunicare-pentru-rost/ .*

[20] *«Serviciile secrete au declasificat informațiile despre Călin Georgescu» [The secret services declassified information about Călin Georgescu], Economedia, December 4, 2024, https://economedia.ro/breaking-presedintele-iohannis-a-declasificat-informatiile-de-la-serviciile-secrete-despre-calin-georgescu-activitatea-conturilor-de-tiktok-ar-fi-fost-coordonata-de-un-actor-statal-tipar-de-campani.html.*

[21] *Curtea Constituțională a României, Hotărârea nr. 32, https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2024/12/Hotarare_32_2024.pdf; Curtea Constituțională a României, Hotărârea nr. 30, https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2024/12/Hotarare_30_2024.pdf.*

Виборчий процес мав бути розпочатим з самого початку, включно з новим календарем виборів та етапом збору підписів, які необхідні для висування в кандидати. Чинний Президент Клаус Йоганніс залишався на посаді до складення присяги новообраним головою держави.

Ім'я Джорджеску в рішенні Конституційного Суду не згадується. Суд згадує «одного кандидата», який порушив законодавство про фінансування виборчої кампанії, задекларувавши в AEP нульові витрати всупереч даним SRI та MAI, і отримав масовий преференційний показ у соціальних мережах, що непропорційно зменшило видимість його суперників. Однак з контексту рішення та розсекречених документів однозначно випливає, що йдеться саме про Джорджеску – єдиного кандидата, який задекларував нульовий бюджет кампанії.

3 Повторні вибори президента Румунії 2025 року

3.1. Перший тур повторних президентських виборів 4 травня 2025 року

Перший тур повторних президентських виборів в Румунії відбувся 4 травня 2025 року. До першого туру повторних виборів було допущено 12 кандидатів. Центральне виборче бюро (BEC) відхилило реєстрацію в кандидати Келіна Джорджеску, пославшись на рішення Конституційного суду щодо анулювання попереднього виборчого процесу та неможливість встановити чи відповідає необхідним умовам законності його кандидатура.

У голосуванні взяли участь 9 571 899 виборців, або 53,21% від внесених до постійних списків. За підсумковими даними BEC, перший тур з великим відривом виграв лідер Альянсу за об'єднання румунів (AUR) Джордже Сіміон – 3 862 761 голос (40,96%). Друге місце й вихід до другого туру забезпечив собі незалежний кандидат, мер Бухареста Нікушор Дан – 1 979 767 голосів (20,99%), який лише на 86 837 голосів обійшов кандидата виборчого альянсу «Румунія, вперед!» Кріна Антонеску – 1 892 930 голосів (20,07%). Четверте місце посів незалежний кандидат Віктор Понта – 1 230 164 голоси (13,04%). Елена Ласконі набрала лише 2,68% у першому турі повторних виборів та посіла 5-те місце.[23] Інші кандидати сумарно набрали менше 5%.

Низький результат Ласконі, яка в анульованому першому турі виборів 2024 року посіла друге місце, став наслідком розколу в її власній партії. 9 квітня 2025 року політичний комітет «Союзу порятунку Румунії» (USR) більшістю близько 75% голосів відкликав підтримку Ласконі та підтримав незалежного кандидата – мера Бухареста й засновника партії Нікушора Дана, пояснивши це тим, що в нього вищі шанси вийти до другого туру. Разом із політичною підтримкою партія припинила й фінансування її кампанії. Ласконі вважала це рішення таким, що суперечить статуту партії, звернулася до суду й продовжила кампанію самостійно, однак значна частина її виборців перейшла до Дана. 5 травня 2025 року, наступного дня після голосування, Ласконі склала повноваження голови USR.

---

[22] *Curtea Constituțională a României, Hotărârea nr. 32, https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2024/12/Hotarare_32_2024.pdf.*

[23] *OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Romania, Repeat Presidential Election, 28 October 2025: ODIHR Election Observation Mission Final Report, Warsaw, October 28, 2025, https://odihr.osce.org/sites/default/files/documents/official_documents/2026/06/ROM%20Repeat%20Presidential%202025_FR_28.10.2025.pdf; AGERPRES, Prezidențiale2025/ BEC - rezultate finale: George Simion - 40,96%; Nicușor Dan - 20,99%, May 6, 2025, https://agerpres.ro/2025/05/06/prezidentiale2025-bec---rezultate-finale-george-simion---40-96-nicusor-dan---20-99--1446491.*

Голосування діаспори в першому турі повторних виборів суттєво відрізнялося від загальнонаціонального. Кількість виборців за кордоном зросла більш ніж на 150 тис. порівняно з першим туром 24 листопада 2024 року.

Сіміон отримав серед діаспори 587 190 голосів (60,99%), тоді як у листопаді 2024 року мав там лише близько 12%. Друге місце за кордоном посів Дан (близько 26%), який, за даними після підрахунку 95% закордонних протоколів, випередив Антонеску (близько 7%) більш ніж на 160 тис. голосів. Оскільки в голосування діаспори в першому турі повторних виборів суттєво відрізнялося від загальнонаціонального. Кількість виборців за кордоном зросла більш ніж на 150 тис. порівняно з першим туром 24 листопада 2024 року. Сіміон отримав серед діаспори 587 190 голосів (60,99%), тоді як у листопаді 2024 року мав там лише близько 12%. Друге місце за кордоном посів Дан (близько 26%), який, за даними після підрахунку 95% закордонних протоколів, випередив Антонеску (близько 7%) більш ніж на 160 тис. голосів. Оскільки в загальнонаціональному заліку Дан випередив Антонеску лише на 86 837 голосів, то можна зробити висновок, що саме голоси діаспори забезпечили йому вихід до другого туру.

Офіційні результати першого туру повторних президентських виборів (4 травня 2025 року)

Кандидат	Партія / висування	Голоси	%
Джордже Сіміон	Альянс за об'єднання румунів	3 862 761	40,96
Нікушор Дан	Незалежний кандидат	1 979 767	20,99
Крін Антонеску	Виборчий альянс «Румунія, вперед!»	1 892 930	20,07
Віктор Понта	Незалежний кандидат	1 230 164	13,04
Елена Ласконі	Союз порятунку Румунії	252 721	2,68

3.2. Другий тур повторних президентських виборів 18 травня 2025 року

Другий тур повторних виборів відбувся 18 травня 2025 року. До нього вийшли Джордже Сіміон («Альянс за об'єднання румунів») та Нікушор Дан (незалежний кандидат). Явка склала 64,69% (11 641 999виборців),[24] що стало найвищим показником за останні десятиліття. Перед другим туром Нікушора Дана підтримали ключові проєвропейські та центристські сили: Національно-ліберальна партія (PNL), Союз порятунку Румунії (USR), Демократичний союз угорців Румунії (UDMR), а також кандидат першого туру Елена Ласконі.

[24] *Звіт ODIHR OSCE https://odihr.osce.org/sites/default/files/documents/official_documents/2026/06/ROM%20Repeat%20Presidential%202025_FR_28.10.2025.pdf*

За результатами другого туру перемогу отримав Нікушор Дан отримавши 6 168 642 голоси (53,60%). Джордже Сіміон посів друге місце і набрав 5 339 053 голоси (46,40%). 20 травня Джордже Сіміон подав скаргу до Конституційного суду з вимогою скасувати результати заявивши про іноземне втручання та дискредитаційні кампанії, проте 22 травня CCR одноголосно відхилив скаргу як безпідставну.

У другому турі діаспора встановила рекорд участі: на 965 закордонних дільницях проголосували 1 645 458 громадян. На відміну від виборців усередині країни, більшість діаспори підтримала Сіміона – 912 553 голоси (55,86%) проти 720 996 (44,14%) за Дана. Сіміон переміг, зокрема, у Німеччині (68,31%), Іспанії (67,98%), Італії (66,78%), Великій Британії (58,46%) та Франції (57,25%), тоді як Дан – у Молдові (88%), Угорщині (92,08%), Нідерландах і Данії. Проте перевага Сіміона за кордоном (191 557 голосів) не компенсувала його відставання в Румунії, де Дан отримав 5 445 052 голоси (55,16%).

26 травня 2025 року Нікушор Дан офіційно склав присягу та обійняв посаду Президента Румунії.[25]

Спостережна місія відзначила ефективну організацію голосування виборчою адміністрацією та дотримання базових свобод. Водночас спостерігачі вказали на прогалини у регулюванні агітації в інтернеті, масове використання неавтентичної поведінки (ботів) у соцмережах та брак прозорості у фінансуванні онлайн-реклами.[26]

4 Загальна характеристика акторів та чинників, що мали шкідливий вплив на результати виборів в Румунії в 2024 році

4.1. Росія

Атрибуція російського втручання у вибори 2024 року ґрунтується насамперед на оцінках розвідувальних і безпекових органів Румунії, а не на результатах кримінального провадження чи судового розгляду. Ця відмінність є принциповою. Слід враховувати, що продукти правоохоронних і розвідувальних органів різняться за метою, джерелами та правилами поводження з інформацією.[27]

[25] *OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Romania, Repeat Presidential Election, 28 October 2025: ODIHR Election Observation Mission Final Report, Warsaw, October 28, 2025, https://odihr.osce.org/sites/default/files/documents/official_documents/2026/06/ROM%20Repeat%20Presidential%202025_FR_28.10.2025.pdf;HotNews.ro, Rezultate obținute de fiecare candidat în turul II al alegerilor prezidențiale din 2025, May 2025, https://alegeri.hotnews.ro/rezultate-obtinute-de-fiecare-candidat-in-turul-ii-al-alegerilor-prezidentiale-din-2025/; Digi24, Rezultate finale ale alegerilor prezidențiale, de la BEC: Nicuşor Dan a obținut 6.168.642 de voturi, George Simion - 5.339.053, May 20, 2025, https://www.digi24.ro/alegeri-prezidentiale-2025/rezultate-finale-ale-alegerilor-prezidentiale-de-la-bec-nicusor-dan-a-obtinut-6-168-642-de-voturi-george-simion-5-339-053-3249419.*

[26] *OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Romania, Repeat Presidential Election, 28 October 2025: ODIHR Election Observation Mission Final Report, Warsaw, October 28, 2025, https://odihr.osce.org/sites/default/files/documents/official_documents/2026/06/ROM%20Repeat%20Presidential%202025_FR_28.10.2025.pdf; OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Romania's Repeat Presidential Election 2025: ODIHR Limited Election Observation Mission Final Report, October 28, 2025, https://odihr.osce.org/odihr/elections/romania/600313.*

[27] *Vadym Chernysh, «Intelligence As an Instrument of National Power: Lessons Learned from the Tensions between Serbia and Kosovo», Journal of Strategic Security 18, no. 3 (2025): 35–36, https://doi.org/10.5038/1944-0472.18.3.2425.*

Правоохоронний продукт (закінчена розслідуванням кримінальна справа) спирається на факти, порядок встановлення яких чітко регламентовано кримінальним процесом, він адресований суду, має на меті довести вину конкретної особи. При цьому, атрибуція до держави, що стоїть за нею, для такого продукту є не основною ціллю, а вторинною; інша держава – не суб'єкт кримінальної відповідальності.

Розвідувальний продукт, як і правоохоронний, також ґрунтується на фактах, але доповнює їх аналітичною інтерпретацією з певним ступенем імовірності, використовує як внутрішні, так і зарубіжні джерела, не зв'язаний процедурою кримінального провадження, адресований керівництву держави, має обмежений доступ і спрямований передусім на виявлення загрози та її джерела – держави чи організації, тоді як встановлення конкретних виконавців для нього вторинне.

Тому, як зазначається у фахових дослідженнях, розвідка може бути ефективнішою за правоохоронні органи в атрибуції прихованої ворожої діяльності іноземних спецслужб, розрахованої на можливість правдоподібного заперечення (plausible deniability), однак держава повинна чітко розуміти, який обсяг інформації розвідка готова розсекретити без шкоди для своїх джерел і методів.[28]

Румунський випадок добре ілюструє цю відмінність. Рішення суду чи іншого юридично встановленого факту, який би підтверджував причетність Російської Федерації до втручання у вибори 2024 року, наразі немає. Конституційний суд, анулюючи вибори, Росію також не назвав, обмежившись згадкою про втручання державних і недержавних суб'єктів. Правоохоронний трек – розслідування Генеральної прокуратури за ознаками виборчих злочинів і відмивання коштів, розпочате з власної ініціативи після розсекречення документів CSAT, – за своєю природою зосереджений на встановленні вини конкретних осіб, а не держави-замовника. Натомість розвідувальний трек дав змогу оперативно, ще до запланованого другого туру, визначити ймовірне джерело загрози. З огляду на методологію та цілі цього дослідження юридично встановлений факт не є необхідною умовою атрибуції: спираючись на оприлюднені несекретні частини документів органів публічної влади Румунії, дослідження виходить із презумпції саме російського втручання.

Для аналізу атрибуції в цьому дослідженні використано трирівневий підхід.[29] Він розрізняє технічний, операційний і стратегічний рівні атрибуції. Технічний рівень стосується технік і прийомів, що застосовувалися окремими виконавцями або групами, тобто того, як саме здійснювалися дії; операційний – організації, координації та управління операціями й інформаційними кампаніями, а також осіб чи агентів, які їх проводять; стратегічний – загальної політичної мети та того, хто несе відповідальність за операції і кампанії впливу. Атрибуція на технічному рівні потребує криміналістичних даних – зразків шкідливого програмного забезпечення, індикаторів компрометації, відомостей про використані вразливості та інфраструктуру, – які у відкритому доступі відсутні. Тому дослідження зосереджено на двох рівнях – стратегічному та операційному.

[28] *Chernysh, «Intelligence As an Instrument of National Power», 38.*
[29] *Thomas Rid and Ben Buchanan, «Attributing Cyber Attacks», Journal of Strategic Studies 38, no. 1–2 (2015): 4–37, https://doi.org/10.1080/01402390.2014.977382.*

Атрибуцію на стратегічному рівні, тобто пряму вказівку на державу, відповідальну за втручання, та її мотиви, містить документ Служби зовнішньої розвідки Румунії. Як зазначалося вище, цей документ входить до матеріалів, представлених на засіданні Вищої ради оборони країни 28 листопада та розсекречених 4 грудня 2024 року.

За оцінкою SIE, Москва зацікавлена в підвищенні шансів проросійських, крайньо правих, антисистемних і «пацифістських» кандидатів та представників націоналістичних рухів, оскільки, у баченні Кремля, європейські крайньо праві прийнятні для Москви й набирають популярність. Серед засобів впливу на Румунію SIE називає підтримку євроскептичних кандидатів і підживлення антисистемних рухів. Звідси випливає, що російські операції не обов'язково просувають кандидата, який відкрито називає себе проросійським.

У документі SIE прямо сказано, що центри ухвалення рішень у Москві сприймають Румунію як «ворожу державу» («неприятель»), щодо якої Росія провадить політику активного стримування. У баченні Москви Румунія:

- «провокує і загрожує» безпеці Росії через розміщений на її території військовий потенціал НАТО і США;
- «хоче вирішити свої економічні проблеми коштом Росії» (питання так званого Тезаурусу – румунського золотого запасу, вивезеного до Росії під час Першої світової війни); [30]
- є прямим конкурентом Росії в Республіці Молдова.

Румунія, поряд з іншими державами східного флангу НАТО, стала пріоритетом для ворожих дій Росії, а Кремль, за оцінкою SIE, зацікавлений у впливі на суспільні настрої та порядок денний у виборчому контексті, зокрема щоб через тиск суспільства на владу зменшити або припинити її підтримку України.

На операційному рівні SRI у розсекреченій частині своїх документів зазначила, що платформа TikTok виявила окрему мережу акаунтів, афілійовану з російським державним медіаресурсом Sputnik, яка працювала з аудиторіями Румунії та Молдови щодо теми румунських виборів. Ці публічні матеріали підтверджують присутність російської державної інформаційної інфраструктури в тому самому інформаційному просторі, проте мова не йде про всі понад 25 тисяч акаунтів, які підтримували Джорджеску.

Також на операційному рівні, за матеріалами MAI, кампанія #echilibrusiverticalitate.[31]

---

[30] *Tezaurul României — це понад 91,5 тонни золота та унікальні культурно-історичні цінності, вивезені Румунським королівством до Російської імперії на зберігання під час Першої світової війни (1916–1917 рр.). Після Жовтневого перевороту радянський уряд конфіскував ці активи, і попри часткове повернення архівів та предметів мистецтва у 1935 і 1956 роках, золотий запас досі залишається в Росії. У березні 2024 року Європарламент ухвалив резолюцію, якою офіційно закликав Росію повністю повернути Румунії її незаконно привласнене національне надбання. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024IP0171*

[31] *хештег перекладається як «баланс (рівновага) та вертикальність». У політичному контексті echilibru (баланс/рівновага) транслювалося як ідея стабільності, гармонії, поміркованості та здатності ухвалювати зважені рішення без внутрішнього чи зовнішнього хаосу. Слово Verticalitate (Вертикальність) у румунській культурі та мові має сильне метафоричне значення. Воно означає непохитність, чесність, моральну стійкість, принциповість та «пряму спину» (вміння не гнутися під тиском інших). Це антонім до корупції, конформізму та кумівства.*

Нові інструменти впливу на виборчі процеси • CEHCC • https://doi.org/10.67777/bhfv7787

відтворювала модель раніше виявленої російської операції «Frate lângă Frate» – «Брат поруч із братом».[32] Це вказує на спільний спосіб дій обох кампаній, хоча само по собі ще не встановлює їхнього спільного виконавця.

Ще одним опосередкованим свідченням скоординованого проведення операцій та кампаній є те, що російські державні інформаційні ресурси, зокрема RT, Sputnik та пов'язані з ними мережі, поширювали матеріали про Джорджеску та посилювали вигідні для нього наративи. [33]

Обмеженість аналізу двома рівнями підтверджують і самі розсекречені документи. Вони містять лише окремі технічні дані: SRI згадує компрометацію сервера AEP 19 листопада 2024 року та застосування SQL-ін'єкцій і міжсайтового скриптингу (XSS), STS – заблоковані DDoS-атаки та відсутність ознак компрометації даних голосування.

Це загальнопоширені методи, непов'язані в документах із відомими російськими угрупованнями, а сама SRI визнала, що не має достовірних даних щодо атакувальника. Натомість висновок SRI про те, що масштаб і спосіб дій кіберкампанії відповідають державному атакувальнику зі значними ресурсами, а також оприлюднення викрадених даних доступу на кіберзлочинних платформах російського походження стосуються операційного рівня.

Таким чином, атрибуція російського втручання у вибори в Румунії має розвідувальний, а не правоохоронний характер. Її переваги – оперативність, можливість спиратися на зарубіжні джерела та ймовірнісний аналіз, а також спрямованість саме на встановлення держави – джерела загрози, що особливо важливо для прихованих операцій із можливістю правдоподібного заперечення. Водночас такий підхід має і вразливості: висновки мають імовірнісний характер, оприлюднено лише несекретні частини, а самі оцінки не проходили змагальної перевірки в суді. Це відкриває простір для оскарження
легітимності ухвалених на їхній підставі рішень: зокрема, Джорджеску та Асоціація захисту громадянських свобод (APALP) оскаржили в суді саме розсекречення документів CSAT. Правоохоронний підхід, навпаки, забезпечує вищий доказовий стандарт і публічність, але є повільнішим, спирається переважно на внутрішні джерела, зосереджений на окремих особах і в разі прихованої діяльності іноземних спецслужб може так і не вийти на рівень держави-замовника. Тому в цьому дослідженні атрибуція до Російської Федерації ґрунтується на документах розвідувальних і безпекових органів Румунії та на додаткових джерелах, які опосередковано підтверджують російське походження втручання.

[32] У лютому 2022 року російські TikTok-блогери поширювали відео під трек «Брат за брата» репера L'One, зображуючи «братерство» Росії та Донбасу під гаслом «Своих не бросаем» і хештегами #СвоихНеБросаем, #Донбасс, #МыВместе та #ВремяПомогать. Через ефект дзеркального відображення, синхронні жести й символи підтримки ролики просували образ Росії як захисниці, яка «не залишає своїх у біді». Однотипність відео та оприлюднене ймовірне технічне завдання вказували на можливу координацію кампанії.

[33] Andra-Lucia Martinescu et al., Networks of Influence: Decoding Foreign Meddling in Romania's Elections (London: The Foreign Policy Centre, December 2024), 13, https://fpc.org.uk/wp-content/uploads/2024/12/Networks-of-Influence-Decoding-foreign-meddling-in-Romanias-elections-2024.pdf.

4.2. Інші актори

Діяльність інших акторів, які згадуються в контексті румунських виборів, не мають ознак цілеспрямованого та системного зовнішнього втручання у румунські демократичні процеси з метою просування певного кандидата, підриву легітимності виборчого процесу, формування певної громадської думки чи досягнення будь-якої іншої цілі, що притаманно зовнішньому втручанню в демократичні процеси.

4.2.1. Сполучені Штати Америки

Щодо виборів 2024 року адміністрація США на чолі з Джо Байденом (Дональд Трамп склав присягу 47-го Президента США 20 січня 2025 року) публічно висловила занепокоєння можливим зовнішнім втручанням.[34] Водночас, представники нової адміністрації, зокрема Джей Ді Венс під час своєї відомої промови у лютому 2025 року у рамках Мюнхенської безпекової конференції однозначно негативно висловився щодо скасування результатів першого туру президентських виборів на підставі «непереконливих підозр однієї розвідувальної служби» та під «величезним тиском континентальних сусідів». [35]

Окремої уваги також заслуговує медійна активність Ілона Маска, зокрема щодо «тиранії» голови Конституційного суду Маріана Енаке та критики рішення щодо недопуску Джорджеску до повторних виборів. У лютому 2025 року румунський міністр закордонних справ назвав публікації Маска формою втручання у внутрішню політику, хоча наголосив, що така діяльність не може вважатись офіційною позицією США.[36] Окремі критичні заяви оприлюднювалися також Спеціальним посланником Президента Сполучених Штатів із особливих доручень Річардом Гренеллом та Дональдом Трампом-молодшим, проте в сукупності така активна риторика хоч і могла мати політико-інформаційний і дипломатичний вплив на румунські демократичні процеси, проте:

- не мала ознак цілеспрямованого та системного зовнішнього державного втручання із залученням державних чи недержавних мереж та інституцій для скоординованого впливу на виборчі процеси;
- відбувалася після подій у виборчому процесі, що сталися протягом листопада-грудня 2024 року;
- та загалом відповідає загальній риториці оточення та адміністрації нового Президента США щодо інших європейських країн.

[34] *«US Concerned About Potential Interference in Romanian Election», Reuters, December 5, 2024, https://www.reuters.com/world/europe/us-concerned-about-potential-interference-romanian-election-2024-12-05/.*
[35] *D Vance, «Remarks by the Vice President at the Munich Security Conference», U.S. Embassy in Romania, February 14, 2025, https://ro.usembassy.gov/remarks-by-the-vice-president-at-the-munich-security-conference/.*
[36] *Romania Insider, «Romanian ForMin accuses Elon Musk's campaigning for isolationist candidate Calin Georgescu», Romania Insider, February 2025, https://www.romania-insider.com/society/hurezeanu-musk-campaigning-georgescu-february-2025.*

Румунський кейс радше представлявся новою адміністрацією як приклад критичної оцінки ширшої політики ЄС щодо обмеження небажаних правопопулістських сил.

4.2.2. Китай

Китай згадується в румунському кейсі в контексті походження та впливу на платформу TikTok (через ByteDance [37]), однак доступні матеріали не дають підстав стверджувати, що китайська держава здійснювала втручання у виборчу кампанію. Наявні розслідування Єврокомісії стосувалися саме виконання TikTok вимог європейського законодавства та реакції на порушення під час виборчого процесу. Проте це не дозволяє говорити про атрибуцію Китайської Народної Республіки (КНР) у втручанні в румунські виборчі процеси.

Попри згадки Китаю в окремих аналітичних звітах[38] у контексті аналізу повідомлень, що були аутентифіковані під час виборчого процесу, наявна інформація не дозволяє зробити висновок щодо цілеспрямованого та системного китайського державного втручання у президентські вибори в Румунії у 2024 році.

4.2.3. Молдова

У вільному доступі немає жодних авторитетних джерел, які б могли підтвердити спроби втручання Республіки Молдова у румунські вибори 2024 року. Водночас, істотна кількість громадян Молдови мають множинне громадянство, що дозволяє їм брати безпосередню участь у румунських національних виборах.

У першому турі президентських виборів 24 листопада 2024 року в Молдові працювало 59 румунських виборчих дільниць, де проголосували понад 80 000 осіб із румунським громадянством. За даними Moldpres[39] на дільницях у Молдові виборці з румунським громадянством голосували виразно більш проєвропейськи, ніж сукупна закордонна виборча дільниця, де Келін Джорджеску був першим.

На виборах 2025 року в Молдові проголосувало вже близько 91 тисяч громадян, проте ситуація певною мірою повторилася, оскільки голосування румунських громадян у Молдові мало нетиповий характер у межах діаспори: вони переважно підтримували проєвропейського кандидата Дана, тоді як загалом закордонні виборці віддали перевагу Сіміону. Проте через загальнонаціональний відрив у сотні тисяч голосів ця група не мала суттєвого впливу на результати голосування.

Наголосимо, що попри нетипові для діаспори результати голосування на закордонних виборчих дільницях у Молдові, немає жодних відомостей про скоординоване та цілеспрямоване втручання Республіки Молдова в румунські вибори.

---

[37] *ByteDance Ltd. – одна з найцінніших приватних технологічних компаній у світі зі штаб-квартирою у Пекіні, є відомою як материнська структура TikTok*
[38] *iGov.ro Intelligence Analysis Unit, Romania's Presidential Elections 2024: Anatomy of a Foreign Interference Operation (Bucharest: iGov.ro, December 2024), https://elections.igov.ro/romania.*
[39] *MOLDPRES, «How Moldovan Voters Voted in Romanian Presidential Election», MOLDPRES State News Agency, November 2024, https://www.moldpres.md/eng/politics/how-moldovan-voters-voted-in-romanian-presidential-election.*

5 Російські інформаційно-агітаційні кампанії в TikTok на підтримку Келіна Джорджеску

Стратегічні мотиви Росії щодо Румунії розглянуто в підрозділі 4.1 цього дослідження. Серед засобів впливу SIE називає, зокрема, підтримку євроскептичних кандидатів і підживлення антисистемних рухів. Кампанія в TikTok на підтримку Джорджеску є конкретним втіленням цього підходу. За матеріалами SRI та MAI, російські цілі можна звести до такого:

- прискорене зростання впізнаваності та популярності маловідомого кандидата: в опитуваннях 30 жовтня – 5 листопада Джорджеску мав менше ніж 1%, 15–20 листопада – 6,2%, 20–21 листопада – 10,6%, а в першому турі отримав 22,94%;
- просування кандидата в обхід виборчого законодавства: контент не маркувався як виборча агітація, частина інфлюенсерів навмисно не позначала платну рекламу, а сам кандидат задекларував нульовий бюджет кампанії;
- приховане формування суспільного запиту на кандидата: через хештег #echilibrusiverticalitate інфлюенсери поширювали «ідеальний профіль президента», не знаючи про бенефіціара, а зв'язок цього профілю з Джорджеску створювали коментарі з його ім'ям, зокрема з фіктивних акаунтів;
- експлуатація алгоритмів і обхід механізмів контролю TikTok: учасники отримували через Telegram інструкції щодо хештегів, емодзі та способів уникнення перевірок платформи;
- ускладнення виявлення й атрибуції кампанії: акаунти мережі мали унікальні IP-адреси без спільної інфраструктури, а дані про промоційні кампанії після їх завершення видалялися.

Наративи кампанії впливу відображали підхід, описаний у підрозділі 4.1 цього дослідження: через образ підтримуваного кандидата посилювалися антисистемні, євроскептичні та інші сприятливі для Росії настрої.

Кампанія поєднувала позитивний образ Джорджеску як незалежного «патріота-рятівника» із меседжами проти допомоги Україні, західних союзів і чинної політичної системи. Хештеги не закріплювалися за окремими темами, а комбінувалися так, щоб поєднати політичний меседж, ім'я кандидата, вибори й цільову аудиторію.

Наприклад, Україна використовувалася як символ неправильної політики влади: стверджувалося, що уряд витрачає кошти на українців, водночас нехтуючи потребами власних громадян.[40] До цього блоку належали меседжі про «привілеї» українських біженців, передачу Україні системи протиповітряної оборони Patriot та про фінансування «чужої війни». Також можна було зустріти наратив, в якому ЄС, НАТО та румунські еліти зображувалися як сили, що позбавили державу контролю над землею, водою, продовольством та енергетикою. Формула «їжа, вода, енергія» поєднувала повсякденні економічні проблеми з вимогою повернення національного контролю. Типовими були зв'язки #calingeorgescu, #calingeorgescu2024, #romania, #presedinte та #echilibrusiverticalitate.

[40] *Funky Citizens, Undermining Democracy: The Weaponization of Social Media in Romania's 2024 Elections, Bulgarian-Romanian Observatory of Digital Media (BROD), December 2024, 1, https://edmo.eu/wp-content/uploads/2024/12/BROD-Report-%E2%80%93-Undermining-democracy.pdf.*

Окремим прийомом були нейтральні на вигляд відео з хештегом #echilibrusiverticalitate («рівновага і вертикальність»), механізм яких описано в підрозділі цього дослідження: вони не називали кандидата, але працювали на образ Джорджеску, сформований іншими повідомленнями кампанії, і поєднували різні відео в єдину мережу.

Крім того, варто звернути увагу на різні можливості впливу на внутрішнього виборця та виборця, що проживав за кордонами Румунії. Результати голосування за кордоном у першому турі президентських виборів зафіксували, що Келін Джорджеску отримав 43% дійсних голосів діаспори. Фактично, кожен його шостий голос був отриманий з-за кордону. Без закордонних голосів він також не посів би перше місце, проте діаспора суттєво посилила перемогу Джорджеску.

Попри обмеження всередині країни, найсерйознішою вразливістю голосування румунської діаспори стало географічне виконання рішення про видалення контенту: 22 листопада 2024 року TikTok передав AEP підтвердження видалення дописів шляхом блокування візуального доступу до них з території Румунії, причому вони залишалися видимими в інших державах та могли поширюватися під час закордонного голосування. Це означало, що на початку триденного голосування за кордоном румунський виборець у Німеччині, Італії чи Британії (держави, де Джорджеску переміг на закордонних виборчих дільницях) міг і надалі бачити контент, який формально блокувався для користувача всередині Румунії.

Ця вада залишилася суттєвою вразливістю та складним завданням для національних органів щодо протидії зовнішньому інформаційному втручанню. Додатково зазначимо, що за проведеним аналізом, онлайн-платформи та канали соціальних мереж стали ключовими полями боротьби, на яких поширювалися наративи, [41] що додатково поляризували політичний дискурс і підривали довіру до політичних акторів. Таким чином, закордонний виборчий округ та діаспора загалом, були додатковим вразливим об'єктом, захист та протидія втручанню на який стали серйозним викликом для уряду.

6 Уразливості виборчої системи та системи протидії гібридним загрозам

Вибори 2024 року продемонстрували низку вад виборчої системи та системи протидії гібридним загрозам, чим скористалися кандидат у президенти Джорджеску та зовнішній актор – Російська Федерація (РФ). Ефективність російського втручання 2024 року зумовила не лише скоординована кампанія в інформаційному просторі, а передусім експлуатація накопичених системних вразливостей румунської держави. Умовно їх можна поділити на два типи. Нормативні (правові) уразливості, закладені в чинному законодавстві: це прогалини в регулюванні фінансування та маркування агітації в цифровому середовищі, обмежені повноваження AEP та нечіткий розподіл повноважень між органами виконавчої влади, виборчими та судовими органами.

[41] *Andra-Lucia Martinescu et al., Networks of Influence: Decoding Foreign Meddling in Romania's Elections (London: The Foreign Policy Centre, December 2024), 3, https://fpc.org.uk/wp-content/uploads/2024/12/Networks-of-Influence-Decoding-foreign-meddling-in-Romanias-elections-2024.pdf*

Інституційні уразливості стосуються спроможності та взаємодії системи органів, покликаних протидіяти загрозам національній безпеці, – виборчих, контролюючих, правоохоронних, розвідувальних і судових: це брак досвіду й компетенції, відсутність постійного моніторингу платформ для раннього виявлення загроз, недостатня аналітична спроможність і неналежна координація між цими органами.

Серед нормативних уразливостей найсуттєвішою є можливість задекларувати нульовий виборчий бюджет за наявності масштабного прихованого фінансування. Джорджеску задекларував у АЕР нульовий виборчий бюджет, тоді як, за даними SRI, його просування в TikTok фінансували треті особи: за оцінкою SRI, Богдан Пешкір здійснив у TikTok донати на понад 1 млн євро; сама платформа на запит румунської влади підтвердила 381 000 доларів США за період 24.10–24.11.2024, а в обвинувальному акті згодом було вказано 879 521 долар США через TikTok-подарунки за період з березня 2024 по січень 2025 року; а інфлюенсери отримували оплату через платформу FameUp та пропозиції від фірми FA Agency південноафриканського походження.[42]Чинне регулювання, яке поширюється лише на задекларовані кошти й офіційний період кампанії, не дало змоги своєчасно виявити це фінансування.

Голова АЕР у вересні 2026 року відкидав звинувачення в «пасивності» реагування, наголошуючи, що орган має компетенцію фінансового контролю, а не слідчу, і повідомляв компетентні органи про аспекти поза своїми повноваженнями. За його словами, АЕР контролює лише задекларовані мандатаріями суми і робить це переважно після виборів, а не в реальному часі, тому приховані онлайн-витрати через непрозорі канали залишалися поза його досяжністю.[43]Отже, сама модель контролю, за якої АЕР перевіряє лише задекларовані кошти й переважно після виборів, є нормативною уразливістю. Показово, що найбільший за цих виборів штраф, еквівалентний 43 тис. дол. США, Джорджеску отримав лише 2025 року.

Низку нормативних уразливостей було описано у звіті ОБСЄ-БДІПЛ (Бюро демократичних інститутів і прав людини Організації з безпеки і співробітництва в Європі) у 2025 році.[44] За оцінкою БДІПЛ, правова база залишається складною й містить прогалини та суперечності, а суттєві зміни до виборчого законодавства останніми роками вносилися надзвичайними постановами уряду та рішеннями Конституційного суду без подальшої консолідації парламентом.

Тому БДІПЛ рекомендує розглянути ухвалення єдиного виборчого кодексу для всіх типів виборів і закріпити такі зміни, зокрема ті, що регулювали повторні вибори 2025 року, у звичайному законодавчому порядку з публічними консультаціями. Регулювання фінансування кампаній, за висновком БДІПЛ, не забезпечує повної прозорості: воно діє лише в офіційний період кампанії, а АЕР не має чіткого мандата на аудит поза поданими документами й може застосовувати лише недостатньо стримувальні санкції.

---

[42] AGERPRES, «Declassified Documents from CSAT/Romania – Target of Russian Hybrid Actions, Georgescu's Campaign – Financed»,AGERPRES National News Agency, December 4, 2024, https://agerpres.ro/2024/12/04/declassified-documents-from-csat-romania---target-of-russian-hybrid-actions-geor-gescu-s-campaign---f--1398576; Josef Šlerka, «Step by Step Through Călin Georgescu's TikTok Campaign Playbook»,VSquare, May 29, 2025, https://vsquare.org/step-by-step-through-calin-georgescus-tiktok-campaign-playbook/

[43] Digi24, «Șeful AEP Răspunde Criticilor Privind Reacția Instituției la Campania lui Călin Georgescu și Anularea Alegerilor din 2024», Digi24, September 16, 2026, https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/seful-aep-raspunde-criticilor-privind-reactia-institutiei-la-campania-lui-calin-georgescu-si-anularea-alegerilor-din-2024-3950005.

[44] OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, Romania, Repeat Presidential Election, 4 and 18 May 2025: Final Report (Warsaw: OSCE/ODIHR, October 28, 2025), https://www.osce.org/odihr/elections/romania/600295.

Практику врегулювання виборчих питань надзвичайними постановами раніше критикувала й Венеційська комісія, зазначивши, що це підриває якість і стабільність законодавства, а кодифікація виборчого законодавства могла б сприяти розв'язанню цієї проблеми.[45]Звіт Європейської комісії про верховенство права 2025 року, своєю чергою, фіксує, що законодавство про підвищення прозорості фінансування політичних партій досі залишається на розгляді парламенту, а стурбованість частим застосуванням надзвичайних постанов уряду зберігається.[46]

Серед інституційних уразливостей найпомітнішою стала неналежна координація між розвідувальними, правоохоронними, контролюючими, виборчими та судовими органами. Її наслідки проявилися на початку грудня 2024 року, коли Конституційний суд упродовж чотирьох днів ухвалив два протилежні рішення: спершу – про підтвердження результатів першого туру, оскільки порушення, наведені в заяві Терхеша, не підтвердилися,[47]а згодом – про анулювання виборчого процесу, включно з результатами першого туру. [48] Ключовою підставою для зміни позиції суду стали матеріали розвідувальних і безпекових органів, представлені на засіданні CSAT 28 листопада, тобто вже після першого туру, і розсекречені 4 грудня 2024 року.

Така зміна позиції за кілька днів не сприяла довірі суспільства до органів влади. Якби відповідні матеріали надійшли до суду своєчасно, можна було б очікувати, що він одразу ухвалить рішення про анулювання, а це зменшило б вагу аргументів Джорджеску про «вкрадену перемогу».». Водночас відкриті джерела не дають змоги встановити, коли саме спецслужби отримали відповідну інформацію і чи передавали її політичному керівництву до першого туру: відомі лише дати засідання CSAT і розсекречення.

Тому запізнення не можна однозначно пов'язати з конкретною ланкою: воно може бути наслідком як пізнього виявлення загроз, так і недостатньої реакції політичного керівництва на можливі попередження спецслужб, або ж відсутності механізму оперативної передачі розвідувальної інформації виборчим і судовим органам.

Хоч би якою була причина, сам спосіб реагування держави перетворився на уразливість: запізніле розсекречення та зміна рішення Конституційного суду підживили кризу легітимності й стали приводом для звернення Парламентської асамблеї Ради Європи до Венеційської комісії по терміновий звіт щодо стандартів скасування виборів.

[45] *European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Opinion on the Emergency Ordinance Regarding the Merger of the 2024 Elections, CDL-AD(2025)014 (Strasbourg: Council of Europe, March 18, 2025), https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2025)014-e.*

[46] *European Commission, 2025 Rule of Law Report: Country Chapter on the Rule of Law Situation in Romania, SWD(2025) 923 final (Strasbourg, July 8, 2025), 2, https://commission.europa.eu/document/download/fcab6924-01cf-4514-9f68-3989759718e9_en?filename=2025%20Rule%20of%20Law%20Report%20-%20Country%20Chapter%20Romania.pdf.*

[47] *Curtea Constituțională a României, Hotărârea nr. 30 din 2 decembrie 2024 privind cererea de anulare a alegerilor pentru funcția de Președinte al României din data de 24 noiembrie 2024 (Dosar nr. 3671F/2024), Monitorul Oficial al României, nr. 1263 (December 16, 2024), https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2024/12/Hotarare_30_2024.pdf.*

[48] *Curtea Constituțională a României, Hotărârea nr. 32 din 6 decembrie 2024 privind anularea procesului electoral cu privire la alegerea Președintelui României din anul 2024 (Dosar nr. 3771F/2024), Monitorul Oficial al României, nr. 1231 (December 6, 2024), https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2024/12/Hotarare_32_2024.*

Нові інструменти впливу на виборчі процеси • CEHCC • https://doi.org/10.67777/bhfv7787

7 Наслідки кампаній та операцій впливу 2024 року на політичне життя Румунії

Хоча зловмисним акторам не вдалося досягти цілей, згаданих у документах суб'єктів забезпечення національної безпеки Румунії, негативні наслідки для румунської демократії, політичного та суспільного життя все ж мають місце.[49]

Зважаючи на те, що умовно «найбажаніший» для актора втручання кандидат не обійняв пост Президента Румунії, найочевиднішим успіхом було перетворення Джорджеску з відносно маргінального кандидата на переможця першого туру. 24 листопада 2024 року він отримав 22,94% голосів, хоча до стрімкого цифрового просування не належав до головних фаворитів перегонів. Поза перемогою в першому турі, як безальтернативним якісним критерієм оцінки, важливо розуміти, що таке втручання характеризувалося ще зважаючи на те, що умовно «найбажаніший» для актора втручання кандидат не обійняв пост Президента Румунії, найочевиднішим успіхом було перетворення Джорджеску з відносно маргінального кандидата на переможця першого туру. 24 листопада 2024 року він отримав 22,94% голосів, хоча до стрімкого цифрового просування не належав до головних фаворитів перегонів. Поза перемогою в першому турі, як безальтернативним якісним критерієм оцінки, важливо розуміти, що таке втручання характеризувалося ще двома важливими ознаками: час та вартість. За дуже короткий час різко збільшилась видимість кандидата та перетворила онлайн-популярність на реальні голоси. Феноменальність цього успіху відображена на графіку нижче.

[49] *European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Urgent Report on the Cancellation of Election Results by Constitutional Courts, CDL-AD(2025)003 (Strasbourg: Council of Europe, March 18, 2025), https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/opinion-1218.*

Щодо вартості такого втручання, безумовно, точна цифра невідома, проте інформація, яка міститься у розсекречених документах розвідувальних та безпекових органів дозволяє зробити припущення, що така кампанія була вкрай недороговартісною з огляду на досягнутий результат.

Як було вже зазначено, мінімальна сума, яку на запит румунської влади підтвердила сама платформа, – 381 000 доларів США платежів власникам акаунтів з акаунта Б. Пешкіра «bogpr» за період 24.10–24.11.2024 (SRI оцінювала донати Б. Пешкіра в понад 1 млн євро). Обвинувальний акт згодом нарахував 879 521 долар США TikTok-подарунками за березень 2024 – січень 2025 року та близько 80 000 доларів США переказами через Revolut. Оскільки цей період охоплює й 24.10–24.11.2024, підтверджені платформою 381 000 доларів США, імовірно, входять до суми за обвинувальним актом, тож ці суми не слід додавати. Суми з обвинувального акта ще потребують підтвердження судом.

Також неможливо точно встановити вартість планування та розроблення механізму втручання, оперативну підтримку проведення кампанії з втручання, оплату послуг рекламних посередників, адміністрування десятків тисяч акаунтів, виробництво контенту, кіберактивність та інформаційне підсилення тощо.

Рівень	Сума	Інтерпретація
Підтверджений TikTok мінімум	381 000 доларів	Платежі з акаунта «bogpr», підтверджені TikTok на запит румунської влади, за 24.10–24.11.2024
За обвинувальним актом	Близько 959 000 доларів США	879 521 долар США подарунками в TikTok (березень 2024 – січень 2025 року) і близько 80 000 доларів Revolut (сума потребуєостаточної судової перевірки)
Загальні витрати на операцію впливу	Не встановлено; за логікою – не менше суми за обвинувальним актом	Крім платежів власникам акаунтів, охоплювали б оплату операторів і агентств-посередників, контент, акаунти, кіберінфраструктуру та інформаційні ресурси, для яких у відкритих джерелах немає даних

Якщо виходити з прокурорської оцінки приблизно у 959 000 доларів США прихованого фінансування, пов'язаного з просуванням Келіна Джорджеску, та зіставити її з результатом у близько 2,1 млн голосів у першому турі президентських виборів, умовна вартість одного залученого голосу становить менше 50 центів. Це не означає, що кожен голос був прямо «придбаний» чи зумовлений відповідними витратами, а лише ілюструє середнє співвідношення між документованим обсягом прихованого цифрового просування та фактичним електоральним результатом. Окрім того, така низька ціна перемоги підтримуваного кандидата свідчить про успіх втручання для досягнення проміжної цілі "Вивести маргінального кандидата до другого туру".

Варто зауважити, що проведення більш глибокого аналізу успішності досягнення вищезазначенихцілей саме цією кампанією з втручання у виборчі процеси є ускладненим через неможливість підбору релевантних кількісних показників «до» та «після», та вплив інших факторів на досліджувані демократичні процеси.

Наприклад, недовіра до центральних політичних інституцій була проблемою ще до втручання. У передвиборчих опитуваннях румуни традиційно більше довіряли армії, церкві, поліції та пожежно-рятувальним службам, ніж парламенту, уряду, політичним партіям або президентській адміністраці.[50] Тому можна констатувати успішне використання наявної вразливості та посилення проблеми, зокрема,внаслідок ухвалення Рішення Конституційного суду від 6 грудня 2024 року.[51] Після скасування президентських виборів рішення Конституційного суду спричинило гостру політичну суперечку, протести прихильників Келіна Джорджеску та вимоги надати повніше публічне обґрунтування анулювання голосування. Водночас без спеціальних репрезентативних опитувань не можна встановити, чи переважала негативна оцінка рішення суду серед населення загалом.

Щодо цілі провокування політичної кризи, її результати частково проявились у 2026 році. 23 червня 2025 року (після повторних президентських виборів та парламентських виборів) парламент підтримав уряд Іліє Боложана. До широкої коаліції увійшли партії з різними електоральними інтересами, економічними підходами та конкуруючими позиціями на місцевому рівні (Соціал-демократична партія – PSD; Націонал-ліберальна партія – PNL; Союз порятунку Румунії – USR; Демократичний союз угорців Румунії – UDMR). Вони отримали 311 із 464 мандатів.

Та зважаючи на політичну різноманітність інтересів, ключовою ціллю формування такої коаліції було радше стримування радикальних правих сил та збереження європейського курсу, ніж спільна довгострокова програма.[52]

У 2026 році коаліційна нестабільність стала відкритою урядовою кризою. У квітні PSD вирішила припинити підтримку ліберального прем'єра Іліє Боложана та відкликати своїх міністрів, що позбавило уряд парламентської більшості. А вже у травні 2026 року вотум недовіри, підтриманий PSD та AUR, усунув уряд Боложана.
За оцінкою ECFR, це означало, що Румунія залишилася без повноцінно дієздатного уряду, а конституційний механізм дозволяв призначення тимчасового прем'єра на поновлювані 45-денні строки. Проте такий уряд не має достатнього політичного ресурсу для проведення масштабних реформ.[53]

Президент Нікушор Дан здійснив дві спроби висунення кандидатів на посаду прем'єр-міністра в червні 2026. Перший кандидат, Євген Томак, відкликав свою кандидатуру; другим був висунутий Адріан Вештя. 22 червня 2026 року запропонований Вештею склад уряду не здобув вотуму довіри: із необхідних 233 голосів він отримав лише 189.

---

[50] Romania Journal, «Survey: Romanians Trust the Army Most, Gov't and Parliament Least», The Romania Journal, July 3, 2025, https://www.romaniajournal.ro/society-people/survey-romanians-trust-the-army-most-govt-and-parliament-least/#google_vignette.
[51] Romania Journal, «The Institutions Romanians Trust Most: Parliament Ranks Last», The Romania Journal, January 29, 2026, https://www.romaniajournal.ro/society-people/institutions-romanians-trust-most-parliament-ranks-last/.
[52] Kamil Całus, «New Government in Romania: A Grand Coalition Facing Major Challenges», OSW Centre for Eastern Studies, June 24, 2025, https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2025-06-24/new-government-romania-a-grand-coalition-facing-major-challenges.
[53] Oana Popescu-Zamfir, «Romania's Government Collapse Is a Trap with No Easy Exit», European Council on Foreign Relations, May 7, 2026, https://ecfr.eu/article/romanias-government-collapse-is-a-trap-with-no-easy-exit/.

В подальшому, 17 вересня 2026 року депутата Європейського парламенту Зігфріда Мурешана було висунуто кандидатом на посаду прем'єр-міністра. Мурешан мав сформувати склад кабінету й одержати вотум довіри абсолютної більшості парламенту – щонайменше 233 голоси. На голосуванні 30 вересня він отримав тільки 182 голоси, тому не був обраний на посаду. 5 жовтня 2026 року кандидатом було висунуто Луку Нікулеску, якого було обрано прем'єр-міністром 20 жовтня.

Не можна стверджувати, що така політична ситуація є результатом виключно втручання у вибори 2024 року, проте можна припустити, що зовнішнє втручання стало однією з причин політичної кризи.

За досліджуваний період, динаміка ставлення до НАТО в Румунії не зазнала істотних змін. Навпаки, станом на грудень 2024 року (одразу після подій з аналізованого втручання) 88,1% респондентів вважали, що Румунія не повинна виходити з НАТО (порівняно з 76,2% у січні 2022 року).[54] Проте інша ціль зовнішнього втручання, визначена розвідувальним органом Румунії, має абсолютну іншу соціологічну динаміку. Наразі неможливо визначити яку саме роль в зміні ставлення до підтримки України в румунському суспільстві зіграло саме російське втручання у вибори 2024 року, та окремі дані є досить ілюстративними. Так, зафіксована поступова ерозія суспільної підтримки допомоги Україні з піку 2022 року, з мінімумом наприкінці 2024 року та частковим відновленням у 2025-му.[55]

8 Поствиборчі дії, спрямовані на зменшення інституційної та правової уразливості

Після кризи 2024 року Румунія швидко запровадила спеціальний режим (урядове рішення OUG 1/2025) для повторних президентських виборів 2025 року, розбудувала міжвідомчу та платформну координацію, ввела маркування політичних матеріалів і прискорене видалення незаконного контенту, а також розширила практичну роль ANCOM, AEP, BEC, CNA та DNSC. [56]

Відповідно до статті 16 OUG 1/2025, політичний рекламний матеріал має містити:

- позначення, що це політична реклама;
- ідентичність та контактні дані спонсора;
- інформацію про використання таргетування або способів доставки реклами;
- декларацію, що витрати походять лише з джерел, дозволених Законом №334/2006;
- зазначення того, що матеріал політичної реклами був предметом передвиборчого просування або
- платного передвиборчого просування.

---

[54] INSCOP Research, România între național și european în era dezinformării (Бухарест: INSCOP / Funky Citizens, january 21, 2025), https://www.inscop.ro/ianuarie-2025-romania-intre-national-si-european-in-era-dezinformarii-sondaj-realizat-de-inscop-research-la-comanda-funky-citizens/.

[55] Wilfried Martens Centre for European Studies and Kós Károly Academy Foundation, Perspectives of the European Union and Romania in 2024 (Cluj-Napoca: Martens Centre / Kós Károly Akadémia, December 2024), 28, https://www.martenscentre.eu/wp-content/uploads/2025/09/ces2024_report_eng_autumn.0.1.pdf.

[56] ANCOM - Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații (Національний орган з адміністрування та регулювання у сфері комунікацій)
AEP - Autoritatea Electorală Permanentă (Постійний виборчий орган)
BEC - Biroul Electoral Central (Центральне виборче бюро)
CNA - Consiliul Național al Audiovizualului (Національна аудіовізуальна рада Румунії)
DNSC - Directoratul Național de Securitate Cibernetică (Національний директорат кібербезпеки)

Розмір штрафів становив від 15 000 до 50 000 румунських леїв (орієнтовно від 3,45 тис. до 11,51 тис. доларів США за середнім курсом липня 2025 року), а AEP отримала повноваження встановлювати порушення та накладати санкції. За даними EFOR, до липня 2025 року AEP застосувала 18 санкцій на загальну суму 295 000 леїв (орієнтовно 67,9 тис. доларів США).

Стаття 17 OUG 1/2025 надала BEC виключну компетенцію розглядати скарги щодо матеріалів на великих онлайн-платформах. Обґрунтоване рішення ставало вимогою до платформ реагувати на незаконний контент; AEP передавала його платформі, яка мала п'ять годин на видалення контенту, а рішення BEC можна було оскаржити до Апеляційного суду Бухареста протягом 48 годин. Такі зміни були направлені на усунення прогалин виборів 2024 року та певною мірою підвищили ефективність організації та проведення виборів 2025 року.

Щодо зміни повноважень на виборах 2025 року, AEP набула на виборах 2025 року функції щодоскерування наказів платформам, санкціонування порушень маркування та координації фінансового контролю; BEC стало центром розгляду скарг на контент у VLOP. До технічного персоналу BEC залучили представників AEP, MAI, CNA, ANCOM, DNSC і Міністерства закордонних справ (MЗС), що створило міжвідомчу практичну модель реагування. Підготовку матеріалів для рішень BEC забезпечували близько50 співробітників.

В той же час за даними Expert Forum [57]за два тури виборів надійшла 52 031 скарга: лише 18 травня – 39 913, із яких було розглянуто 6 268 скарг, а 28 805 скарг пізніше архівували.

Такі показники засвідчили, що такої кількості фахівців виявилось недостатньо для швидкого реагування та засвідчило невідповідність між надзвичайно широким мандатом і реальною кадровою спроможністю.

Проте, урядове рішення OUG 1/2025 не стало постійною кодифікованою реформою виборчого права, оскільки її норми були прив'язані до президентських виборів 2025 року. В той же час станом на вересень 2026 року в Румунії ще не ухвалено новий закон про рекламу.

Окрім того, БДІПЛ дійшли висновку, [58] що на виборах 2025 року онлайн-нагляд залишався розподіленим між кількома установами, координація була обмеженою, а правозастосування – недостатнім. Поведінка платформ і держави залишалася фрагментарною, а неавтентичні мережі та дезінформація продовжували впливати на інформаційне середовище.

За звітом ANCOM, у 2025 році інституція налагодила прямі канали комунікації з Meta, TikTok, Google, X, Microsoft, LinkedIn і Snapchat; провела передвиборчу симуляцію кризових сценаріїв; розробила систему для координованого повідомлення про незаконний контент або порушення правил платформ; забезпечила представників у технічному персоналі BEC і постійний обмін даними із Єврокомісією, що свідчить про практичну реалізацію окремих управлінських рішень та спробу оперативного вирішення проблем та зменшення вразливостей 2024 року. [59]

[57] *Expert Forum (EFOR), «Political Advertising in the 2025 Elections», Expert Forum, July 30, 2025, https://expertforum.ro/en/political-advertising-in-the-2025-elections/.*
[58] *OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, «Notable Efforts to Address Electoral Integrity…» OSCE, May 5, 2025, https://odihr.osce.org/odihr/elections/romania/590330.*
[59] *Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații (ANCOM), Raport anual al coordonatorului serviciilor digitale din România – ANCOM - conform articolului 55 din Regulamentul privind serviciile digitale (București: ANCOM, 2026), 5, https://www.ancom.ro/wp-content/uploads/2025/09/DSA_raport-anual_2025_ro.pdf.*

Окремою проблемою залишилася непрозорість фінансування політичної реклами в цифровому середовищі. Платежі, здійснювані поза офіційними механізмами платформ (зокрема через винагороди TikTok Gifts, криптоактиви, рекламні посередницькі структури та неідентифіковані сторінки) істотно ускладнювали встановлення зв'язку між витратами та конкретним кандидатом або політичним суб'єктом. Expert Forum[60] зафіксував численні неідентифіковані Facebook-сторінки, які сукупно витратили понад 100 000 євро на просування контенту; джерело фінансування частини цієї діяльності не було прозоро встановлене.

Також варто зазначити, що наразі існує думка щодо необхідності створення в Румунії єдиного координаційного центру на кшталт французького Viginium, шведської Psychological Protection Agency чи Centre of Excellence з Гельсінкі.[61]

9 TikTok як середовище, інструменти та механізми впливу в ньому

9.1. Властивості платформи TikTok, що обумовлюють його придатність для операцій впливу[62]

Платформа TikTok має низку властивостей, що дозволяють використовувати її для впливу на свідомість та поведінку споживачів в політичній сфері. При цьому, такі властивості не створювалися з цією метою, але зловмисні актори навчилися використовувати вразливості платформи у своїх цілях, а саме для формування широкого кола споживачів контенту та подальшого впливу на них. Властивості платформи, що роблять її вразливою для зловмисного та шкідливого використання в політичних цілях:

1. Відсутність вбудованої системи раннього виявлення шкідливого або незаконного контенту та швидкої протидії його поширенню.
2. Структурна вразливість платформи TikTok через те, що інструменти впливу вбудовані в бізнес-модель і їх складно усунути без її зміни.
3. Непрозорий механізм ручного просування відео («heating»), про застосування якого платформа не звітує.
4. Вбудована система платежів (віртуальні подарунки), що дозволяє непрозоро фінансувати поширення контенту.
5. Політика «обмеженої взаємодії» з уповноваженими органами держави, на території якої здійснюється вплив.

Нижче наведена детальна інформація щодо вразливостей платформи

---

[60] *Sorin Ioniță, Septimius Pârvu, ma Mădălina Voinea, Industria rețelelor inautentice pe TikTok: Ce putem observa în cazul alegerilor prezidențiale din România 2025?, Policy Brief 209 (București: Expert Forum, 24 aprilie 2025), 9, https://expertforum.ro/wp-content/uploads/2025/04/Industria-retelelor-inautentice-pe-TikTok-Alegerile-prezidentiale-2025-2.pdf.*

[61] *Mădălina Voinea, Monirul Hassan, ma Vlad Adamescu, The Government Crisis and Manipulation on TikTok: A Monitoring Report April–May 2026, Policy Brief 234 (Bucharest: Expert Forum & Centre for Democracy and Good Governance, May 2026), 3, https://epde.org/wp-content/uploads/2026/06/POLICY-BRIEF-Nr-234_-RO-en-GB.pdf*

[62] ***Організований вплив на виборця ми відносимо до операцій впливу.***

Нові інструменти впливу на виборчі процеси • СЕНСС • https://doi.org/10.67777/bhfv7787

9.2. Відсутність вбудованої системи раннього виявлення шкідливого або незаконного контенту та швидкої протидії його поширенню

Відсутність вбудованої системи раннього виявлення шкідливого контенту та моніторингу його поширення підтверджено Італійським органом з питань конкуренції (Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato – AGCM) у березні 2024 р. AGCM оштрафував три компанії групи TikTok на €10 млн, встановивши, що платформа не запровадила належних механізмів моніторингу контенту, здатного загрожувати психофізичній безпеці користувачів, насамперед неповнолітніх і вразливих (у справі йшлося про відео челенджу самоушкодження «французький шрам»).[63] При цьому, платформа не застосовувала належним чином навіть власні правила, а її алгоритмічне профілювання систематично повторно пропонувало такий контент.[64]

Рішення AGCM хоч і не стосується операцій впливу напряму, але підтверджує структурну проблему TikTok. Дії платформи щодо запобігання порушень законодавства є реактивними, а не запобіжними.

Власні правила TikTok вимагають, щоб так звані «фан-акаунти», тобто неофіційні сторінки, які поширюють контент політика чи партії без формального зв'язку з ними, прямо позначали про це. Але TikTok неодноразово провалював імплементацію власної політики. Так, у травні-липні 2024 року перед виборами до Європейського Парламенту і достроковими виборами у Франції, німецька неурядова організація Democracy Reporting International виявила 116 «фан-акаунтів» без позначення і з сумнівною автентичністю. Ця організація повідомила про них платформу й отримала реакцію лише щодо 51, але решта лишалася активною.[65]

Подібну практику використання непозначених акаунтів згадана вище організація кваліфікувала як системний ризик для громадянського дискурсу і виборчих процесів у ЄС.

Та сама модель, а саме сотні формально «розважальних» акаунтів, які насправді просували одного із кандидатів, була застосована в під час першого туру президентських виборів у Румунії (24.11.2024). Платформа, яка була вже обізнана з проблемою раніше, не вжила відповідних заходів. Румунська неурядова організація Expert Forum виявила понад 300 «фан-акаунтів» уже після першого туру президентських виборів у Румунії.[66] Посилені ж заходи від TikTok з'явилися лише в проміжку між анулюванням Конституційним судом Румунії результатів президентських виборів (06.12.2024), відкриттям провадження Європейською комісією (ЄК) (17.12.2024) і повторними президентськими виборами у травні 2025 року.

---

[63] Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato, «PS12543 - Sanzionata TikTok per pratica commerciale scorretta», comunicato stampa, March 14, 2024, https://www.agcm.it/media/comunicati-stampa/2024/3/PS12543-

[64] Autorità Garante, «Sanzionata TikTok».

[65] Democracy Reporting International, The Big Loophole (and How to Close It): How TikTok's Policy and Practice Invites Murky Political Accounts(Berlin: Democracy Reporting International, 2024), https://democracy-reporting.org/en/office/global/publications/the-big-loophole-and-how-to-close-it-how-tiktoks-policy-and-practice-invites-murky-political-accounts.

[66] Expert Forum, TikTok in Times of Crisis. Episode II, Policy Brief no. 194 (Bucharest: Expert Forum, December 1, 2024), https://expertforum.ro/en/tiktok-in-times-of-crisis-episode-ii/.

За повідомленням віце-президентки Європейської комісії з питань технологічного суверенітету, безпеки та демократії Генни Віркунен, до повторних виборів у травні 2025 року TikTok запровадив краще виявлення й маркування політичних акаунтів, залучив більше румуномовних фахівців і додав 120 експертів до цільової групи з румунських виборів, зосередженої на прихованих операціях впливу та доброчесності реклами.[67] Це свідчить про те, що платформа була спроможна діяти, але самостійно не робила цього і була змушена вживати заходи під зовнішнім тиском і вже після настання негативних наслідків.

Ефективність вжитих платформою заходів щодо шкідливого та незаконного контенту не піддається незалежній верифікації, що в свою чергу, не дозволяє оцінити ефективність або неефективність системи протидії операціям впливу та іншим незаконним діям на платформі та вжитих нею засобів. Основним інструментом такої верифікації в ЄС могла би бути публічна База даних прозорості (далі – База), яку утворено на підставі ст. 24(5) Акту про цифрові послуги Європейського Союзу (Digital Services Act, DSA).

Це публічна база, яку веде Європейська комісія. За ст. 17 DSA кожна онлайн-платформа зобов'язана надати користувачу обґрунтування щодо будь-якого рішення про модерацію розміщеного ним контенту, зокрема видалення, обмеження видимості, блокування акаунта, та одночасно надіслати копію цього обґрунтування до Бази. Запис в Базі містить тип рішення, його підставу (незаконність або порушення правил платформи), категорію, ознаку автоматизованого виявлення, територіальне охоплення та дату, але не сам контент і не ідентифікатор акаунта.

Аналіз 212 млн таких обґрунтувань TikTok за період першого туру румунських президентських виборів показав, що узагальнені категорії, слабка територіальна прив'язка і відсутність доступу до модерованого контенту роблять неможливим перевірити, чи були рішення платформи обґрунтованими і результативними.[68] База дозволяє встановити, що саме платформа заявляє про свої дії, але не перевірити їх, що автори характеризують як «visibility without verifiability», «прозорість без можливості перевірки».[69]

9.3. Структурна вразливість платформи TikTok: інструменти впливу вбудовані в бізнес-модель

Рекомендаційна система TikTok (стрічка For You) добирає контент переважно за передбачуванимиалгоритмами інтересами користувача (крім випадків ручного «підігріву»). Як відбувається визначення конкретних рекомендацій, які надаються користувачу, платформа детально не повідомляє, хоча і повідомляє про перелік чинників, які загалом враховуються при визначенні рекомендацій.[70]

---

[67] Cynthia Kroet, «TikTok Made Changes Ahead of Re-run of Romanian Election, Says EU Tech Chief», Euronews, April 8, 2025, https://www.euronews.com/next/2025/04/08/tiktok-made-changes-ahead-of-re-run-of-romanian-election-says-eu-tech-chief.
[68] Maxime Zimmer et al., «Opacified Transparency? Assessing the DSA Transparency Database via TikTok's Moderation During the 2024 Romanian Presidential Election», abstract, International Review of Law, Computers & Technology, advance online publication (2026), https://doi.org/10.1080/13600869.2026.2654237.
[69] Zimmer et al., «Opacified Transparency?», abstract.
[70] TikTok, «How TikTok Recommends Videos #ForYou», TikTok Newsroom, June 18, 2020, https://newsroom.tiktok.com/en-us/how-tiktok-recommends-videos-for-you.

Нові інструменти впливу на виборчі процеси • СЕНСС • https://doi.org/10.67777/bhfv7787

Але аналіз кампанії з впливу на виборців під час виборів президента Румунії 2024 року дозволяє стверджувати, що кількість підписників, або наявність у акаунті попередніх відео з високими показниками не є визначальними чинниками у наданні конкретних рекомендацій користувачу. Натомість, значимими виявилися дані про відео, зокрема підписи ,[71] звуки[72] та хештеги.[73] Акаунт без жодного підписника може досягти масової аудиторії першим же відео, якщо контент відповідає інтересам великого сегмента. Для операцій впливу це означає, що будувати аудиторію заздалегідь не потрібно, достатньо лише влучити в потрібний профіль користувача.

9.4. Непрозорий механізм ручного просування відео («підігрів»), про застосування якого платформа не звітує

За внутрішніми документами та свідченнями шести нинішніх і колишніх працівників TikTok, які отримав Forbes у 2023 році, платформа застосовує «підігрів» (heating) – ручне просування відео у стрічку For You до досягнення заданої кількості переглядів. Здобутий виданням внутрішній документ TikTok під назвою «MINT Heating Playbook» вказує, що перегляди «підігрітих» відео становлять близько 1–2% усіх денних переглядів. У відповідь на публікацію, TikTok стверджував, що у США схвалювати таке просування можуть лише кілька осіб і що цей контент становить близько 0,002% відео у стрічках For You (частка відео, а не переглядів).

Зміст та підходи до цієї практики ніколи не розкривалися платформою публічно, на відміну від інших платформ, які маркують просуваний контент. Також, персонал, включно з підрядниками, має значну дискрецію у виборі відео для просування, а задокументовані випадки зловживання включають «підігрів» працівниками власних акаунтів і акаунтів близьких до них осіб, що в одному з випадків дало понад 3 млн переглядів. Документи, що регулюють «підігрів», за повідомленням Forbes існують не лише в підрозділах TikTok у США, а й в материнській компанії ByteDance (КНР), а на запит видання платформа відмовилася відповісти, чи застосовували «підігрів» працівники в Китаї і чи просувався таким чином контент китайських державних медіа.

Доказів застосування «підігріву» у румунській виборчій кампанії 2024 року не було виявлено, але наявність такого інструменту доводить, що віральність на платформі не є суто алгоритмічною.

9.5. Вбудована система платежів (віртуальні подарунки), що дозволяє непрозоро фінансувати поширення контенту

Механізм монетизації прямих трансляцій доцільно описувати як такий, що складається чотирьох етапів:

---

[71] Підписи (captions) – текстовий опис (не субтитри), який автор додає під відео. Для системи це джерело ключових слів, що описують зміст відео незалежно від зображення.

[72] Звуки (sounds) – аудіофрагменти, які існують на платформі як окремі одиниці з власним ідентифікатором: фрагмент пісні, голосовий запис, репліка з фільму. Автор або записує власний звук, або обирає готовий з бібліотеки; в обох випадках відео прив'язується до звуку так само, як до хештегу, і будь-який користувач може переглянути всі відео, зняті під цей звук, або зняти власне. Для системи рекомендацій звук є ознакою відео, незалежною від зображення, тому тренди на платформі поширюються переважно через звуки, а не через теми.

[73] Хештеги (hashtags) – позначки виду #слово, які автор додає до підпису; групують відео за темою і дозволяють користувачеві перейти до всіх відео з тією самою позначкою.

1. придбання внутрішніх монет платформи споживачем контенту за реальні гроші;
2. купівля подарунків за внутрішню валюту платформи (троянда, лев, «Всесвіт» тощо);
3. передача подарунків тому, хто розміщує контент, які платформа конвертує в «діаманти»;
4. «Діаманти» викупляються самою платформою за реальні гроші. Точний курс конвертації подарунків у «діаманти» платформа не публікує, тому наглядові або контролюючі органи мають обмежені можливості для встановлення витрат коштів тими особами, які просувають певний контент на платформі. Механізм платформи розроблено головно для отримання доходу самою платформою, оскільки вона є фінансовим бенефіціаром кожної такої операції.

Механізм монетизації є вбудованою в платформу платіжною інфраструктурою, транзакції в якій юридично кваліфікуються як добровільні подарунки споживача розповсюджувачу контенту, а не як оплата реклами чи внесок на політичну діяльність. Унаслідок цього вони обходять заборону політичної реклами на платформі та національне законодавство про фінансування виборчих кампаній і не відображаються в жодній звітності. Крім того, подарунки та монети платформи не є офіційними засобами платежу.

Весь фінансовий ланцюг може бути відслідкований лише самою платформою. Різними органами Румунії, вже після використання фінансового механізму платформи для фінансування впливу на виборців під час президентської виборчої кампанії в Румунії 2024 року, було виявлено, що значні суми коштів надходили через подарунки від однієї особи власникам акаунтів, що розповсюджували контент для просування одного із кандидатів.

За оцінками румунської розвідувальної служби SRI, йшлося про понад 1 млн євро; сама платформа на запит румунської влади підтвердила 381 000 доларів США за період 24.10 – 24.11.2024, а обвинувальний акт згодом нарахував 879 521 доларів подарунками за період з березня 2024 по січень 2025 року.[74] Саме інструменти для ведення бізнесу як самою платформою так і її користувачами, використовуються зловмисними акторами для незаконного впливу на користувачів платформи. Можливість отримання доходу, що не містить явних ознак протиправного, є стимулом для розповсюджувачів другого і подальших рівнів.

При цьому, вони не мають формального зв'язку з замовником, але систематично відтворюють його контент.

Ще раз наголосимо на тому, що розповсюджувачі заробляють не символічні значки, а реальні грошові кошти. Робота на кампанію кандидата стає для розповсюджувачів контенту реальним джерелом доходу без жодного формального найму.

[74] *Serviciul Român de Informații, «Informare CSAT» [Declasificat], în Administrația Prezidențială a României, «Comunicat de presă», December 4, 2024, https://www.presidency.ro/ro/media/comunicate-de-presa/comunicat-de-presa1733327193; Adrian Ilie and Sebastian Pricop, «Iohannis a declasificat documentele din CSAT. SRI a găsit 797 de conturi TikTok create în 2016 pentru Georgescu, conservate și «activate» în campania electorală / Tik Tok a recunoscut că a încasat 381.000 de dolari», HotNews.ro, December 4, 2024, https://hotnews.ro/iohannis-a-declasificat-documentele-prezentate-in-sedinta-csat-despre-calin-georgescu-sri-a-gasit-797-de-conturi-create-in-2016-conservate-si-activate-la-capacitate-maxima-1853640; Luke Allnutt et al., «Romania's «King of TikTok» Tied to Alleged Scheme Boosting Far-Right Presidential Candidate», RFE/RL, December 6, 2024, https://www.rferl.org/a/romania-election-scandal-tiktok-bogdan-peschir-georgescu/33229674.html; Josef Šlerka, «Step by Step Through Călin Georgescu's TikTok Campaign Playbook», VSquare, May 29, 2025, https://vsquare.org/step-by-step-through-calin-georgescus-tiktok-campaign-playbook/.*

Водночас, варто наголосити, що подарунки у румунському кейсі становили лише один із каналів фінансування кампанії із впливу на виборця. Крім нього, використовувалися також прямі перекази на банківські рахунки та криптогаманці.[75]

9.6. Політика «обмеженої взаємодії» з уповноваженими органами держави, на території якої здійснюється вплив

Фактичний режим взаємодії платформи з державними органами і незалежними дослідниками зводиться до надання мінімуму, передбаченого правом ЄС, і лише за вимогою. Це проявляється в трьох вимірах.

Перший із них – доступ до даних для дослідників. Обов'язок за ст. 40(12) DSA надавати дослідникам доступ до публічних даних платформа виконує через Research API – офіційний інтерфейс TikTok for Developers, відкритий для європейських дослідників у липні 2023 р., доступний лише за заявкою для некомерційних установ і обмежений набором полів та лімітами запитів. [76]

Цей інтерфейс надає істотно менше інформації, ніж можна отримати публічним веб-скрейпінгом . Під час виборів до Європейського Парламенту 2024 р. траплялися випадки, коли дослідникам надавалися недостовірні дані, що було виправлено лише в липні 2024 р.[78] У жовтні 2025 р. Європейська комісія попередньо встановила, що платформа порушила обов'язок за ст. 40 DSA надавати дослідникам належний доступ до публічних даних,[79] а ще раніше – що її рекламний репозиторій не розкривав змісту оголошень, замовника і цільової аудиторії.[80]

Другий вимір стосується обов'язку та бажання взаємодіяти з органами держави, на території якої здійснюється вплив із використанням платформи. У румунському виборчому кейсі платформа заявляла про контакт із виборчим органом до голосування.[81] Попри такі контакти, як вже згадувалося, оплатне розміщення контенту на підтримку кампанії одного із кандидатів, відбувалися аж до дня голосування.

---

[75] Šlerka, «Step by Step»; Alin Ionescu, «STENOGRAME din dosarul lui Bogdan Peșchir: «Bogpr, am și io o rugăminte am venit din pușcărie și sunt amart poți să-mi dai și mie cv bani contra cost fac ce vrei, Inpar pliante cu domnu Georgescu pe strada» / Probele care au dus la arestarea finanțatorului campaniei lui Călin Georgescu», G4Media, March 22, 2025, https://www.g4media.ro/stenograme-din-dosarul-lui-bogdan-peschir-bogpr-am-si-io-o-rugaminte-am-venit-din-puscarie-si-sunt-amart-poti-sa-mi-dai-si-mie-cv-bani-contra-cost-fac-ce-vrei-inpar-pliante-cu-domnu-george.html.

[76] TikTok, «About Research Tools», TikTok for Developers, last updated September 1, 2026, https://developers.tiktok.com/doc/about-research-api/; Natasha Lomas, «TikTok Expands Research API to Europe and Launches Ads Transparency Library», TechCrunch, July 20, 2023, https://techcrunch.com/2023/07/20/tiktok-ads-transparency.

[77] Expert Forum, TikTok in Times of Crisis: Episode II, Policy Brief no. 194 (Bucharest: Expert Forum, December 1, 2024), 3, https://expertforum.ro/en/tiktok-in-times-of-crisis-episode-ii/.

[78] Philipp Darius, «Researcher Data Access Under the DSA: Lessons from TikTok's API Issues During the 2024 European Elections»,TechPolicy.Press, September 24, 2024, https://www.techpolicy.press/-researcher-data-access-under-the-dsa-lessons-from-tiktoks-api-issues-during-the-2024-european-elections/.

[79] European Commission, «Commission Preliminarily Finds TikTok and Meta in Breach of Their Transparency Obligations Under the Digital Services Act», press release IP/25/2503, October 2025, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_2503.

[80] European Commission, «Commission Preliminarily Finds TikTok's Ad Repository in Breach of the Digital Services Act», press release IP/25/1223, May 15, 2025, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1223.

[81] Cynthia Kroet, «Lawmakers Keep TikTok on Watch After Clashes Over Role in Romanian Election», Euronews, December 3, 2024, https://www.euronews.com/2024/12/03/lawmakers-keep-tiktok-on-watch-after-clashes-over-role-in-romanian-election.

Відомості про мережі акаунтів, задіяних у кампанії впливу на виборців, були отримані румунською владою лише 28.11.2024, тобто після першого туру.[82] Європейській комісії довелося вдатися до наказу про збереження даних (05.12.2024) і запиту з 24-годинним строком відповіді (06.12.2024), щоб отримати інформацію про рекомендаційну систему та оплачений політичний контент[83]. Офіційні органи Румунії публічно фіксували неспроможність цієї взаємодії. Так, наприклад, Національна аудіовізуальна рада (CNA) 27.11.2024 зверталася до Європейської комісії з вимогою розслідування.[84] Національний орган з адміністрування та регулювання у сфері комунікацій Румунії (ANCOM) повідомляв ЄК про серйозні порушення, а його віце-президент закликав призупинити роботу платформи в країні.[85]

Постійне виборче бюро (AEP) – незалежний орган виборчої адміністрації Румунії повідомляло TikTok через ANCOM про незаконний контент, але платформа реагувала повільно.[86]

Розсекречені 04.12.2024 документи румунських спецслужб додають, що заявлені платформою заходи обмежували доступ до контенту лише з території Румунії, а вимогу виборчого органу позначити кандидата як політичного і маркувати його матеріали як виборчі платформа не виконала.[87]

Водночас сама платформа звітувала про особливо велику кількість запитів від румунського уряду і скорочення медіанного часу реагування з шести до трьох годин,[88] а за перше півріччя[89] 2025 р. Румунія стала другою у світі за кількістю запитів на видалення контенту (близько 3 432). Таким чином, взаємодія набула форми масового видалення окремих публікацій за запитом, а не спільного демонтажу мереж, про що зазначає Expert Forum. [90] За оцінкою ОБСЄ/БДІПЛ за підсумками повторних виборів 2025 р., навіть після попередніх подій, співпраця між державними органами і платформами лишалася обмеженою, а саморегулювання платформи – неефективним.[91]

---

[82] *Administrația Prezidențială a României, «Comunicat de presă» [Declasificarea documentelor prezentate în cadrul ședinței CSAT din data de 28 noiembrie 2024], December 4, 2024, https://www.presidency.ro/ro/media/comunicate-de-presa/comunicat-de-presa1733327193.*

[83] *Jorge Liboreiro, «Brussels Asks TikTok to Keep All Data About Electoral Risks in Romania as Fears of Interference Grow», Euronews, December 5, 2024, https://www.euronews.com/my-europe/2024/12/05/brussels-asks-tiktok-to-keep-all-data-about-electoral-risks-in-romania-as-fears-of-interfe; Jorge Liboreiro, «EU Demands 'Urgent' Answers from TikTok About Possible Foreign Interference in Romanian Election», Euronews, December 6, 2024, https://www.euronews.com/2024/12/06/eu-demands-urgent-answers-from-tiktok-about-possible-foreign-interference-in-romanian-elec.*

[84] *Cynthia Kroet, «Romanian Authorities Ask EU Commission to Investigate TikTok Role in Election», Euronews, November 27, 2024, https://www.euronews.com/2024/11/27/romanian-authorities-ask-eu-commission-to-investigate-tiktok-role-in-election.*

[85] *Roxana Radu, «TikTok, Telegram, and Trust: Urgent Lessons from Romania's Election», TechPolicy.Press, June 25, 2025, https://www.techpolicy.press/tiktok-telegram-and-trust-urgent-lessons-from-romanias-election/.*

[86] *«Cum a reacționat TikTok atunci când AEP a cerut luarea de măsuri în privința conținutului distribuit înainte de prezidențiale», Știrile ProTV, November 26, 2024, https://stirileprotv.ro/alegeri/prezidentiale/2024/cum-a-reactionat-tiktok-atunci-cand-aep-a-cerut-luarea-de-masuri-in-privinta-continutului-distribuit-inainte-de-prezidentiale.html.*

[87] *Administrația Prezidențială a României, «Comunicat de presă» [Declasificarea documentelor prezentate în cadrul ședinței CSAT din data de 28 noiembrie 2024], December 4, 2024, https://www.presidency.ro/ro/media/comunicate-de-presa/comunicat-de-presa1733327193; Andrei Manole, «Rapoartele desecretizate CSAT. MAI: TikTok nu a implementat instrucțiunile BEC. Conținutul legat de Georgescu, ajuns pe locul 9 la nivel mondial în topul trendurilor», G4Media, December 4, 2024, https://www.g4media.ro/rapoartele-desecretizate-csat-mai-tiktok-nu-a-implementat-instructiunile-bec-continutul-legat-de-georgescu-pe-locul-9-la-nivel-mondial-in-topul-trendurilor.html; Josef Šlerka and Iulia Stănoiu, «How TikTok Almost Won the Presidency for Romania's Far-Right Candidate», VSquare, December 19, 2024, https://vsquare.org/romania-tiktok-campaign-presidential-election-far-right-candidate-russia/.*

[88] *TikTok, «Digital Services Act: Our Fifth Transparency Report on Content Moderation in Europe», TikTok Newsroom, August 29, 2025, https://newsroom.tiktok.com/en-eu/digital-services-act-our-fifth-transparency-report-on-content-moderation-in-europe.*

[89] *TikTok, «Government Removal Requests Report, January–June 2025», TikTok Transparency Center, 2025, https://www.tiktok.com/safety/en/transparency/government-removals-reporthttps://www.tiktok.com/transparency/.*

[90] *Expert Forum, The Inauthentic Industry on TikTok (Bucharest: Expert Forum, April 28, 2025), https://expertforum.ro/en/inauthentic-industry-tiktok/.*

[91] *OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, Romania, Presidential Election, 4 and 18 May 2025: ODIHR Election Observation Mission Final Report (Warsaw: OSCE/ODIHR, October 28, 2025), https://odihr.osce.org/sites/default/files/documents/official_documents/2026/06/ROM Repeat Presidential 2025_FR_28.10.2025.pdf*

Третій вимір, тимчасовість заходів, що здійснюються у період виборів. Тобто, поза межами виборчого процесу, заходи щодо протидії операціями впливу знов слабшають. Показово, що навіть найсильніший інструмент DSA, обов'язок платформи за ст. 40(3) пояснити дизайн, логіку, функціонування і тестування рекомендаційних систем, адресований лише Європейській комісії та координатору цифрових послуг держави заснування (для TikTok – Ірландії) і не передбачає публічного розкриття. [92] Попри задіяння цього інструменту Європейською комісією з листопада 2024 р., станом на вересень 2026 р. він не дав достатньої інформації ані для попереднього, ані для остаточного висновку щодо рекомендаційної системи платформи в румунському кейсі.[93]

Сукупно, всі наведені доводи вказують на те, що держава, на аудиторію якої спрямовано операцію впливу, не має ані прямого доступу до даних платформи, ані гарантованого каналу оперативної взаємодії. Досвід вказує на те, що інформація до національних державних органів надходить постфактум, вибірково і здебільшого через Європейську комісію як суб'єкта, що розглядається платформою як інституція із реальними примусовими повноваженнями.

10 Порівняння із Молдовою

10.1. Загальне порівняння методів та засобів впливу

Під час президентських виборів в Молдові і Румунії у 2024 році вплив на виборців здійснювався по-різному: використовувалися уразливості, середовище та особливості кожної із країн.

У Румунії вплив здійснювався переважно через TikTok, шляхом проведення відповідних операцій та кампаній, але підсилювався російськими медіа та пов'язаними із ними мережами.[94]

В Молдові основна ставка була зроблена на підкуп виборців та його різновид – клієнтизм, що поєднувалося із інформаційним операціями та дезінформаційними кампаніями.. Молдовська поліція зафіксувала, що проросійська структура втікача-олігарха Ілана Шора переказала кошти щонайменше 138 000 громадян (за оцінкою поліції, реально охоплених – понад 300 000). [95]

---

[92] European Union, Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act), arts. 27, 40(3), https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj.

[93] European Commission, «Commission Opens Formal Proceedings Against TikTok on Election Risks Under the Digital Services Act», press release IP/24/6487, December 17, 2024, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_6487; European Commission, «Commission Preliminarily Finds TikTok's Ad Repository in Breach of the Digital Services Act», press release IP/25/1223, May 15, 2025, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1223; European Commission, «Commission Preliminarily Finds TikTok and Meta in Breach of Their Transparency Obligations Under the Digital Services Act», press release IP/25/2503, October 24, 2025, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_2503.

[94] Ministry for Europe and Foreign Affairs (France), «Foreign Digital Interference – Publication of the VIGINUM Report on Information Manipulation», February 5, 2025, https://www.diplomatie.gouv.fr/en/presse-et-ressources/decouvrir-et-informer/actualites/ingerences-numeriques-etrangeres-publication-du-rapport-viginum-sur-les-manipulations-de-l; «Operațiunea «Georgescu președinte». Documente declasificate de SRI, SIE, MAI și STS», Europa Liberă România, December 2024, https://romania.europalibera.org/a/operatiunea-georgescu-presedinte-documente-secrete-declasificate-sie-romania-tinta-unei-actiuni-hibride-agresive-ruse-/33226882.html; «Risky Biz News: Declassified Documents Reveal Russia's Election Info-Ops in Romania», Risky Business, December 2024, https://www.risky.biz/risky-biz-news-declassified-documents-reveal-russias-election-info-ops-in-romania/.

[95] RFE/RL's Moldovan Service, «Moldovan Police Accuse Pro-Russian Oligarch of $39M Vote-Buying Scheme», RFE/RL, October 25, 2024, https://www.globalsecurity.org/military/library/news/2024/10/mil-241025-rferl05.htm.

Додатковими дестабілізуючими факторами стали: проведення оплачуваних акцій протесту, вандалізм державних будівель, а також залучення релігійних мереж (фінансування поїздок молдовських священників до РФ). [96]

За даними Національної поліції Молдови, понад 300 молодих людей під виглядом участі в «культурних заходах» виїжджали на вишкіл до Росії, а частину з них відібрали для поглибленої підготовки в таборах у Сербії та Боснії і Герцеговині.

Навчання, пов'язані з російськими приватними військовими компаніями, передбачали підготовку до організації масових безладів, використання нелетальної зброї та протистояння з правоохоронцями під час виборів і референдуму. За даними правоохоронців, програму фінансував Ілан Шор через організацію «Євразія». Чотирьох громадян Молдови, які брали участь у цих навчаннях, було затримано на 30 днів. [97]

Співвідношення витрат і результату також істотно різниться. У Молдові через Промсвязьбанк (PSB)у вересні–жовтні 2024 року було перераховано близько 39 млн дол. США, проте питання референдумубуло схвалено (50,35%), а Маю Санду – переобрано (55,33%). [98] У Румунії кандидат задекларував нульові витрати, а приховане фінансування просування в TikTok, за оцінкою SRI, становило понад 1 млн євро (TikTok підтвердив 381 000 доларів США за 24.10–24.11.2024, обвинувальний акт – 879 521 долар США за березень 2024 – січень 2025 року) і забезпечило К. Джорджеску перше місце (22,94%). Отже, цифрова модель виявилася значно дешевшою та менш помітною для правоохоронних органів, тоді як прямий підкуп – дорожчим, але легше виявлюваним за фінансовими слідами. [99]

Протилежним є й електоральний профіль діаспор. У Молдові закордонні виборці стали опорою проєвропейського вибору: на референдумі «за» проголосували близько 77% з приблизно 235 тис. виборців за кордоном, а в другому турі за М. Санду – 82,8% з близько 328 тис. голосів діаспори, що компенсувало перевагу О. Стояногло всередині країни (51,2%). [100]

---

[96] *Genovese, «Moldova President Alleges Vote-Buying»; European Parliament, «Strengthening Moldova's resilience against Russian interference…», resolution of October 9, 2024, P10_TA(2024)0016, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2024-0016_EN.html; Vitalie Calugareanu and Keno Verseck, «Moldovan Police Explain How Russia Meddled in Recent Polls», Deutsche Welle, October 30, 2024, https://amp.dw.com/en/moldovan-police-explain-how-russia-meddled-in-recent-polls/a-70636678; Mared Gwyn Jones, «Lies, Bribes and Interference: Kremlin's Hybrid War Overshadows Moldova's EU Referendum», Euronews, October 16, 2024, https://www.euronews.com/my-europe/2024/10/16/lies-bribes-and-interference-kremlins-hybrid-war-overshadows-moldovas-eu-referendum; Daniel Bellamy, «Moldova Accuses Russia of Organising Pre-Election Vandalism of State Buildings», Euronews, September 29, 2024, https://www.euronews.com/2024/09/29/moldova-accuses-russia-of-organising-pre-election-vandalism-of-state-buildings.*

[97] *Alexander Tanas, Moldova Says Its Citizens Were Trained in Russia to Stage Riots, Reuters, October 21, 2024, https://www.reuters.com/world/europe/moldovan-police-say-people-trained-russia-moldovan-protests-2024-10-17/; Stephen McGrath, EU Candidate Moldova to Hold Two Pivotal Votes as Officials Denounce Russian «Hybrid Attacks», AP News, October 19, 2024, https://apnews.com/article/moldova-election-eu-referendum-russia-639974a2d3acd8d647e787ede0fcbe24.*

[98] *«Moldova Investigates $39 Million in Electoral Corruption»; «The Constitutional Court (CC) Has Confirmed the Results of Moldova's National Referendum on EU Accession», Moldova Live, November 1, 2024, https://moldovalive.md/the-constitutional-court-cc-has-confirmed-the-results-of-moldovas-national-referendum-on-eu-accession/; RFE/RL's Moldovan Service, «Pro-EU Sandu's Reelection Proof of Russia's «Failure», Biden Says», RFE/RL, November 4, 2024, https://www.globalsecurity.org/military/library/news/2024/11/mil-241104-rferl03.htm.*

[99] *Redacția Digi Economic, «Polițiștii au confiscat șapte milioane de dolari de la finanțatorul campaniei electorale a lui Călin Georgescu», Digi24, December 8, 2024, https://www.digi24.ro/digieconomic/consumer/politistii-au-confiscat-sapte-milioane-de-dolari-de-la-finantatorul-campaniei-electorale-a-lui-calin-georgescu-39235; «Rezultatele finale pentru primul tur al alegerilor prezidențiale: Călin Georgescu a obținut 22,94% din voturi, iar Elena Lasconi 19,18%», Digi24, November 26, 2024, https://www.digi24.ro/alegeri-prezidentiale-2024/rezultatele-finale-pentru-primul-tur-al-alegerilor-prezidentiale-calin-georgescu-a-obtinut-2294-din-voturi-iar-elena-lasconi-1918-3022181.*

[100] *Florent Parmentier, «Referendum and Presidential Election in Moldova, October–November 2024», Groupe d'études géopolitiques, 2024, https://geopolitique.eu/en/articles/referendum-and-presidential-election-in-moldova-october-november-2024/; Centre for Eastern Studies (OSW), «Moldova: Diaspora Votes Propel Maia Sandu to Re-election», November 4, 2024, https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2024-11-04/moldova-diaspora-votes-propel-maia-sandu-to-re-election.*

Румунська діаспора, навпаки, із 2020 року [101]зміщується до радикально правих кандидатів – євроскептиків і популістів: в анульованому першому турі 2024 року К. Джорджеску та Дж. Сіміон сукупно отримали за кордоном понад 55% голосів (у країні – близько 35%), у 2025 році Сіміон набрав серед діаспори 60,99% у першому турі та 55,86% у другому. [102]

Тож якщо в Молдові мобілізація діаспори нейтралізувала ефект підкупу всередині країни, то в Румунії діаспора була однією з цільових аудиторій кампанії в TikTok (зокрема хештег #diaspora) і посилила антисистемний результат. [103]

Різниця методів впливу на виборчі процеси Румунії і Молдови зумовлена специфікою їхнього нормативного і соціально-економічного середовища. У Румунії, де доходи населення вищі, а фінансові потоки підпадають під стандарти ЄС щодо протидії відмиванню коштів, масовий прямий підкуп, імовірно, був би дорожчим і ризикованішим.

Тому ставку було зроблено на маніпуляцію алгоритмами соціальних мереж в останні тижні перед виборами. А у Молдові соціальна вразливість окремих верств населення дозволила розгорнути масштабну систему прямої купівлі голосів за відносно невеликі кошти.[104] Кібератак на виборчу інфраструктуру зазнали обидві країни (детальніше – у п. 10.3).

Критерій	Румунія (2024)	Молдова (2024)
Головний метод впливу	Цифровий простір та Алгоритми	Масовий грошовий підкуп
Інструменти впливу	TikTok, ботнети, алгоритми ШІ, кібератаки	Перекази через Промсвязьбанк (PSB), готівка, мережа Шора, фізична підготовка до силових провокацій та безладів
Обсяг охоплення	Десятки мільйонів онлайн-переглядів	138 000 ідентифікованих отримувачів (за оцінкою поліції – понад 300 000 охоплених)
Фінансування	Недекларовані онлайн-платежі через подарунки в TikTok (за оцінкою SRI – понад 1 млн євро; підтверджено TikTok – 381 000 доларів США; за обвинувальним актом – 879 521 долар США)	Прямі банківські перекази на картки громадян (≈39 млн дол. США у вересні–жовтні 2024 р.)

[101] Sergiu Gherghina and Aurelian Giugăl, «Cast (the Vote) Away: Why Romanian Emigrants Support the Radical Right in Home Elections», Party Politics (2025), https://doi.org/10.1177/13540688251387098.
[102] Radu Dumitrescu, «Far-Right Candidate George Simion Dominates Diaspora, National Vote in Romanian Presidential Elections», Romania Insider, May 2025, https://www.romania-insider.com/far-right-candidate-george-simion-dominates-diaspora-may-2025; Antonia Colibasanu, Beyond the Ballot: Understanding the Lasting Impacts of the 2025 Elections, Sciences Po CEVIPOF, (Paris: CEVIPOF, September 2025), https://www.sciencespo.fr/cevipof/files/NOTE_AC_beyondballot_septembre2025_VO.pdf; Gherghina and Giugăl, «Cast (the Vote) Away».
[103] «How TikTok Almost Won the Presidency for Romania's Far-Right Candidate», VSquare, 2025, https://vsquare.org/romania-tiktok-campaign-presidential-election-far-right-candidate-russia/.

Продовження таблиці

Критерій	Румунія (2024)	Молдова (2024)
Реакція держави	Превентивна діяльність розвідувальних, спеціальних та правоохоронних органів слабка або політичні лідери затягували із прийняттям рішень. Перенесення тягаря відповідальності на Конституційний Суд	Превентивна діяльність розвідувальних, спеціальних та правоохоронних органівуспішна

10.2. Міжнародна допомога та її ефективність.

У Молдові міжнародна допомога в цифровій сфері надійшла ще до голосування: 20 вересня 2024 року, за місяць до виборів і референдуму, Європейська Комісія разом із владою Молдови провела виборчі навчання за участі Meta, Google, TikTok та Microsoft, створивши тимчасовий механізм оперативної ескалації (escalation mechanism) через Європейську обсерваторію цифрових медіа (EDMO/BROD) для швидкого видалення дезінформації та протидії гібридним втручанням. [105]

У Румунії ж Єврокомісія діяла вже після першого туру: 5 грудня 2024 року зобов'язала TikTok зберегти дані, а 17 грудня, уже після анулювання виборів, розпочала офіційне провадження проти TikTok за Законом про цифрові послуги (DSA) через недотримання зобов'язань щодо оцінки та мінімізації системних ризиків для цілісності виборів. [106]

У Румунії президентські вибори викрили прогалини у превентивному моніторингу алгоритмів соцмереж до першого туру, де анонімні мережі ботів у TikTok змогли штучно наростити популярність кандидата.[107] Порівняння переліку тих, хто надавав допомогу, показує асиметрію в часі. Молдова отримала превентивну підтримку ще до голосування: місію ЄС EUPM Moldova (з 2023 року, експерти 14 держав-членів) з протидії гібридним загрозам і FIMI, санкції Ради ЄС від 14 жовтня 2024 року проти Є. Гуцул і «Євразії», спільне попередження США, Великої Британії та Канади від 13 червня 2024 року.[108]

---

[105] European Commission, «Commission Services and Moldovan Authorities Hold Election Readiness Exercise, Online Platforms Agree on a Temporary Escalation Mechanism Ahead of Moldova's Upcoming Elections», European Commission, September 20, 2024, https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-services-and-moldovan-authorities-hold-election-readiness-exercise-online-platforms.

[106] European Commission, «Commission Opens Formal Proceedings Against TikTok on Election Risks Under the Digital Services Act», European Commission, December 17, 2024, https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-opens-formal-proceedings-against-tiktok-election-risks-under-digital-services-act.

[107] Tamsin Paternoster and Aleksandar Brezar, «Romanian Court Cancels Presidential Election in Unprecedented Political Earthquake», Euronews, December 6, 2024, https://www.euronews.com/my-europe/2024/12/06/romanian-constitutional-court-blocks-presidential-run-off; Luiza Ilie, «Romanian Top Court Annuls Presidential Election Result», Reuters, December 7, 2024, https://www.reuters.com/world/europe/thousands-attend-pro-european-rally-romania-ahead-presidential-run-off-vote-2024-12-06/; OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), «The Experience of the 2024 Romanian Elections: Strengthening Electoral Integrity in the Western Balkans», OSCE, March 11, 2025, https://odihr.osce.org/odihr/585838.

[108] European External Action Service (EEAS), «Moldova: Celebrating the First Anniversary of the EU Partnership Mission (EUPM)», May 22, 2024, https://www.eeas.europa.eu/eupm-moldova/moldova-celebrating-first-anniversary-eu-partnership-mission-eupm_en; European Commission, «Commission Services and Moldovan Authorities Hold Election Readiness Exercise»; Council of the EU, «Republic of Moldova: Council Lists Further 5 Individuals and 1 Entity for Destabilising Actions», October 14, 2024, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/10/14/republic-of-moldova-council-lists-further-5-individuals-and-1-entity-for-destabilising-actions/; Global Affairs Canada, «Joint Statement by the Governments of the United States of America, Canada, and the United Kingdom Exposing Russia's Subversive Activity and Electoral Interference Targeting Moldova», June 13, 2024, https://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2024/06/joint-statement-by-the-governments-of-the-united-states-of-america-canada-and-the-united-kingdom-exposing-russias-subversive-activity-and-electoral.html.

Щодо Румунії інші міжнародні кроки – звіт французької служби VIGINUM (лютий 2025 року) і згаданий вище звіт Венеційської комісії [109] – були зроблені вже після першого туру; аналогічного превентивного пакета для Румунії у відкритих джерелах не виявлено [110]

Уроки обох кейсів частково інституціоналізовано на рівні ЄС: 12 листопада 2025 року було представлено Європейський щит демократії (European Democracy Shield) – ініціативу, яка окреслює пріоритети щодо захисту цілісності інформаційного простору, зміцнення інституцій та забезпечення вільних і справедливих виборів і незалежних медіа, а також посилення суспільної стійкості та залученості громадян. [111] *Відповідно до цієї ініціативи Європейський центр демократичної стійкості (European Centre forDemocratic Resilience) буде відкритий для країн-кандидатів, Європейська мережа співпраці з питань виборів (European Cooperation Network on Elections) системніше залучатиме їхні виборчі органи, а мандат EDMO поширюється також на Україну і Молдову. Таким чином, превентивна підтримка, яку Молдова отримала в разовому порядку, стає системною.*

10.3. Порівняння окремих аспектів того як спрацювали державні органи під час виборів 2024 року в Румунії та Молдові

Центральна виборча комісія (ЦВК) Молдови ефективно організувала одночасне проведення двох складних процесів (президентських виборів і референдуму) та вперше, у пілотному режимі, запровадила голосування поштою для діаспори.[112]У Румунії ж голосування поштою для діаспори вже діяло, проте залишалося маргінальним: ним скористалися 4 227 виборців із понад 815 тис., які голосували за кордоном. Постійна виборча адміністрація (AEP) та Центральне виборче бюро (BEC) технічно та логістично забезпечили проведення першого туру виборів 24 листопада та перерахунок бюлетенів за рішенням суду.[113]

[109] RFE/RL's Romanian Service, «EU Orders TikTok Data Freeze amid Accusations of Russian Meddling in Romanian Elections», RFE/RL, December 5, 2024, https://www.globalsecurity.org/military/library/news/2024/12/mil-241205-rferl01.htm; Ministry for Europe and Foreign Affairs (France), «Foreign Digital Interference»; Venice Commission, Urgent Report on the Cancellation.
[110] European Commission, «Commission Opens Formal Proceedings Against TikTok on Election Risks Under the Digital Services Act», European Commission, December 17, 2024, https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-opens-formal-proceedings-against-tiktok-election-risks-under-digital-services-act; Venice Commission, Urgent Report on the Cancellation of Election Results by Constitutional Courts, CDL-AD(2025)003 (Strasbourg: Council of Europe, March 18, 2025), https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282025%29003-e.
[111] Ініціатива "Європейський Щит демократії": нові можливості для зміцнення виборчих процесів, 14 листопада 2025, https://cvk.gov.ua/novini/initsiativa-yevropeyskiy-shhit-demokratii-novi-mozhlivosti-dlya-zmitsnennya-viborchih-protsesiv.html
[112] OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), «Moldova 2024 Presidential Election and Constitutional Referendum: ODIHR Election Observation Mission Final Report», OSCE, March 24, 2025, https://odihr.osce.org/odihr/elections/moldova/588014; OSCE/ODIHR, «Moldova's Well-Managed Presidential Run-Off»; International Election Observation Mission (IEOM), Republic of Moldova – Presidential Election, Second Round, 3 November 2024: Statement of Preliminary Findings and Conclusions (Chisinau: OSCE/ODIHR, November 4, 2024), https://odihr.osce.org/sites/default/files/f/documents/3/3/579775_1.pdf; Misiunea Promo-LEX de Observare a Alegerilor, «Misiunea Promo-LEX de observare a alegerilor din toamna anului 2024 a prezentat raportul final», Promo-LEX, February 19, 2025, https://promolex.md/misiunea-promo-lex-de-observare-a-alegerilor-din-toamna-anului-2024-a-prezentat-raportul-final/.
[113] OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Romania, Presidential and Parliamentary Elections, 2024: ODIHR Needs Assessment Mission Report, 16–19 April 2024 (Warsaw: OSCE/ODIHR, 2024), 5, https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/d/9/576663.pdf; David Leonard Bularca, «Primul tur de scrutin al alegerilor prezidențiale a fost validat. Tur 2 Georgescu-Lasconi, în 8 decembrie. Anunțul șefului CCR / Reacțiile lui Ciolacu și Lasconi – VIDEO», HotNews.ro, December 2, 2024, https://hotnews.ro/rezultate-renumarare-voturi-de-la-alegerile-prezidentiale-bec-a-transmis-catre-ccr-rezultatele-partiale-marcel-ciolacu-pe-locul-2-insa-circa-600-000-de-voturi-din-diaspora-nu-au-fost-renumarate-1851817; Venice Commission, Urgent Report on the Cancellation, 5.

Поліція, Антикорупційна прокуратура та Національний антикорупційний центр Молдови діяли системно та превентивно. Поліція та прокурори завчасно викрили масштабну мережу підкупу виборців, провели сотні обшуків, вилучили докази та наклали штрафи за продаж голосів (понад 9 млн леїв станом на 6 грудня 2024 року).[114]

Спецслужби та поліція також затримали частину учасників вишколу в балканських таборах (див. п. 10.1). [115] Окрім того, поліція розгортала широкі інформаційні кампанії через СМС та соцмережі, попереджаючи громадян про відповідальність.[116]

У день другого туру (3 листопада 2024 року) Служба інформаційних технологій та кібербезпеки Молдови (STISC) близько 13 годин відбивала скоординовані атаки на інфраструктуру реєстрації виборців, які походили з ресурсів у різних країнах світу.

Попри це повністю захистити системи не вдалося: сповільнилася робота застосунку реєстрації виборців на дільницях, а сайт ЦВК cec.md із даними про явку не працював упродовж дня.[117]. Конституційний суд Молдови підтвердив результати референдуму 31 жовтня, та виборів президента – 28 листопада 2024 року.[118]

На початковому етапі спецслужби Румунії (SRI, SIE) не змогли вчасно виявити анонімну кампанію у TikTok на користь Келіна Джорджеску. Проте згодом спецслужби підготували та розсекретили детальні аналітичні звіти про гібридні атаки, ботнети, понад 85 000 кібератак та витік облікових даних на російських хакерських платформах.[119]

На основі розсекречених матеріалів спецслужб, Генеральна прокуратура Румунії 5 грудня 2024 року відкрила кримінальне провадження щодо виборчих злочинів, незаконного фінансування кампанії та відмивання коштів і звернулася до Управління з розслідування злочинів організованої злочинності та тероризму Румунії (DIICOT) з проханням проаналізувати матеріали в межах своєї компетенції; 7 грудня в Б. Пешкіра провели обшуки. [120]

---

[114] *«NAC has imposed fines of approximately 9,000,000 lei for «passive electoral corruption», December 2024 https://old.cna.md/libview.php?l=en&id=5840&idc=5&t=/Mass-Media/Events/NAC-has-imposed-fines-of-approximately-9000000-lei-for-passive-electoral-corruption/.*

[115] *Reuters, Moldova Says Its Citizens Were Trained in Russia; McGrath, «EU Candidate Moldova to Hold Two Pivotal Votes».*

[116] *IEOM, «Republic of Moldova – Presidential Election»; Genovese, «Moldova President Alleges Vote-Buying»; Calugareanu and Verseck, «Moldovan Polic»".*

[117] *Alina Doroftei, Risk Assessment: Electoral Integrity in Moldova (Washington, DC: German Marshall Fund of the United States, August 2025), https://www.gmfus.org/sites/default/files/2025-08/ProElect%20Moldova%20Risk%20Assessment%20-%20August%202025.pdf; European Digital Media Observatory (EDMO), «Moldova on Election Day – 3rd of November, 2024», https://edmo.eu/publications/moldova-on-election-day-3rd-of-november-2024/; «Sistemele naționale de evidență a votanților, ținta hacker-ilor, în ultimele ore. STISC: Atacurile cibernetice vin din întreaga lume», Unimedia, November 3, 2024, https://unimedia.info/ro/news/c3aa9ad2b327b804/sistemele-nationale-de-evidenta-a-votantilor-tinta-hacker-ilor-in-ultimele-ore-stics-atacurile-cibernetice-vin-din-intreaga-lume.html.*

[118] *IEOM, «Republic of Moldova – Presidential Election».*

[119] *Venice Commission, Urgent Report on the Cancellation, 5; Redacția G4Media, «Constitutional Court Cancels»; Ilie, «Romanian Top Court Annuls»; Digi24, «Klaus Iohannis a desecretizat documentele CSAT».*

[120] *«Parchetul a deschis o anchetă în legătură cu campania lui Călin Georgescu. A fost sesizată și DIICOT», Antena3, December 5, 2024, https://www.antena3.ro/actualitate/justitie/procurorul-general-a-cerut-diicot-sa-deschita-un-dosar-penal-pentru-campania-lui-calin-georgescu-729757.html; Redacția Digi Economic, «Polițiștii au confiscat».*

Отже, молдовські органи діяли на випередження, що дозволило зберегти легітимність виборчого процесу та затвердити його результати.[121] Румунські органи спрацювали постфактум: не зумівши[117] вчасно ідентифікувати та заблокувати алгоритмічні маніпуляції та тіньове фінансування в цифровому просторі до першого туру, державна система була змушена застосувати крайній захід (ultima ratio) – повну ануляцію виборів.[122]

Різною була й роль конституційних судів. У Молдові, де загрози нейтралізували до голосування правоохоронні органи, суд виконав звичайну функцію – підтвердив результати. У Румунії ж саме Конституційний суд ухвалив вирішальне рішення, застосувавши крайній захід – анулювання виборчого процесу 6 грудня 2024 року, за два дні до другого туру і чотирма днями після того, як сам підтвердив результати першого туру (детальніше – у розділах 1 і 6).

11 Висновки та рекомендації для України

11.1.Висновки

11.1.1. Правові та інституційні уразливості слід ідентифікувати до початку виборчого процесу.

11.1.2. Моніторинг соціальних мереж та застосування фінансових інструментів для просування контенту в них є ключовим елементом виявлення операцій та компаній впливу на виборців. Має бути визначено, хто саме проводить такий моніторинг у передвиборчий та виборчий періоди, як оформлюються його результати, хто є споживачами кінцевого продукту (звітів, повідомлень тощо), та періодичність інформування.

11.1.3. Ролі державних органів у протидії зовнішньому впливу мають бути чітко розподілені.

Розвідувальні та правоохоронні органи мають координуватися належним чином, щоб виявити зловмисну діяльність на ранніх етапах та почати діяти якнайшвидше.

Правоохоронні органи мають діяти превентивно, маючи достатню кількість підготовлених фахівців та належний обсяг повноважень, а також чіткий розподіл повноважень та відповідальності. Питання можливих спорів про підсудність та підвідомчість мають бути узгоджені завчасно.

11.1.4. Розвідувальна інформація добре працює на ранніх етапах і дозволяє швидко реагувати, але мало підходить як доказова база для судових рішень та публічної комунікації із суспільством.

11.1.5. Держава має завчасно, до початку кампанії, визначити уповноважений орган, який буде відповідальним за передачу інформації та вимог платформам, а також нормативно встановити строк для відповіді платформ на вимоги відповідного державного органу .

---

[121] *IEOM, «Republic of Moldova – Presidential Election»; OSCE/ODIHR, «Moldova 2024 Presidential Election».*
[122] *Venice Commission, Urgent Report on the Cancellation, 5; Redacția G4Media, «Constitutional Court Cancels»; Ilie, «Romanian Top Court Annuls».*

Довідково: у Румунії координатор цифрових послуг Румунії – Національний орган з управління та регулювання у сфері комунікацій (Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare înComunicații, ANCOM) – не має повноважень щодо модерації контенту.[123]

Двадцять одна румунська громадська організація критикувала і ANCOM, і Європейську комісію за брак проактивної та прозорої взаємодії з платформами.[124] Порядок розгляду онлайн-скарг на виборах закріпила термінова постанова уряду № 1/2025 від 16 січня 2025 року (Ordonanța de urgență nr. 1/2025).[125] Її ухвалили лише для виборів 2025 року, тобто ad hoc.[126]

Скарги розглядало Центральне виборче бюро (Biroul Electoral Central, BEC).[127] Його рішення платформам передавав Постійний виборчий орган (Autoritatea Electorală Permanentă, AEP), а платформа мала виконати їх протягом п'яти годин.[128]

11.1.6. При організації механізму взаємодії із цифровими платформами, необхідно врахувати, що блокування незаконного контенту на вимогу уповноваженого державного органу повине здійснюватися платформами таким чином, щоб подібний контент був недоступним не тільки для користувачів (виборців) всередині України, але і за її межами.

Довідково: 22 листопада 2024 р. TikTok повідомив AEP (Autoritatea Electorală Permanentă), що виконав рішення про видалення дописів. Насправді платформа лише заблокувала доступ до них з території Румунії. За межами країни ці дописи залишалися видимими і могли поширюватися серед виборців діаспори під час закордонного голосування. Регуляторний захід діяв лише в межах національної території, тому діаспора опинилася поза його охопленням. Через це закордонне голосування стало найвразливішим сегментом виборчого процесу.

11.1.7. Спільні навчання з платформами мають бути передумовою старту кампанії, а не реакцією на кризу.

Довідково: Румунія мала інструменти ЄС, але «ввімкнула» їх після першого туру. Перший стрес-тест із TikTok, Meta, Google і X організували 26 березня 2025 року, вже перед повторними виборами. Перед листопадовим голосуванням 2024 року такого тесту не проводили.

11.1.8. Акт про цифрові послуги Європейського Союзу (DSA) має розглядатися як інструментсистемного впливу ЄС на цифрові платформи, а не швидкого реагування в день голосування.

---

[123] *ANCOM, «Where and how complaints regarding online electoral campaign can be submitted», April 9, 2025, https://www.ancom.ro/en/about-us/media-en/press-releases/where-and-how-complaints-regarding-online-electoral-campaign-can-be-submitted/.*
[124] *John Albert, «TikTok and the Romanian elections: A stress test for DSA enforcement», DSA Observatory, December 20, 2024, https://dsa-observatory.eu/2024/12/20/tiktok-and-the-romanian-elections/.*
[125] *Simona Cârlugea, «Campania electorală a început. Din nou. E pregătit statul român să reziste unor posibile interferențe?», Europa Liberă România, April 9, 2025, https://romania.europalibera.org/a/alegeri-prezidentiale-mai-2025-posibile-interferente/33377069.html.*
[126] *ODIHR, «Romania – Repeat Presidential Election – 4 and 18 May 2025: ODIHR Limited Election Observation Mission Final Report», October 28, 2025, https://odihr.osce.org/sites/default/files/documents/official_documents/2026/06/ROM%20Repeat%20Presidential%202025_FR_28.10.2025.pdf.*
[127] *ANCOM, «Where and how complaints».*
[128] *ANCOM, «Where and how complaints».*

Цей інструмент Єврокомісія може використати на прохання України для встановлення механізму взаємодії уповноваженого органу влади із ними. Також громадські організації, університети та незалежні дослідники повинні мати доступ до інструментів моніторингу, які великі онлайн-платформи зобов'язані створювати та підтримувати відповідно до DSA.

11.2. Рекомендована модель підготовки до виборів для протидії зловмисному використанню цифрових платформ

Висновки підрозділу 11.1 можна звести в модель підготовки до виборів для протидії зловмисному використанню цифрових платформ із шести етапів, прив'язаних до дня голосування (Д) або встановлення результатів виборів (ВРВ). [129] Кожен етап має конкретний результат; кожен проміжний результат є передумовою для успішного переходу до наступного та досягнення кінцевої мети – забезпечення вільного волевиявлення через протидію зловмисному впливу на виборців із використанням цифрових платформ.

I. Аудит уразливостей (має бути завершений не пізніше ніж за 10 місяців до Д). Ідентифікуються правові та інституційні прогалини: регулювання онлайн-агітації, платного просування через інфлюенсерів і мережі акаунтів, використання фінансових інструментів платформ, контролю витрат кампанії в реальному часі, правового статусу органів, що надсилають сигнали або вимоги платформам. За результатами аудиту здійснюється підготовка звіту та проєктів змін до нормативно-правових актів.

II. Зміна нормативно-правових актів (має відбутися не пізніше ніж за 6 місяців до Д).[130] Результат — законодавчі зміни, але з врахуванням рекомендацій Венеційської комісії не змінювати основоположні елементи виборчого законодавства в цей період (п. 11.1.1). Також результатом будуть зміни до підзаконних актів або ухвалення нових, що усувають виявлені на першому етапі уразливості.

III. Розподіл ролей і закріплення ланцюга рішень (не пізніше ніж за 5 місяців до Д). Кожен орган отримує одну роль: відкритий моніторинг — Центр протидії дезінформації (ЦПД) разом із громадськими моніторами; розслідування щодо осіб, використання коштів і серверів — Служба безпеки України (СБУ) та кіберполіція; раннє попередження про задуми за кордоном — Головне управління розвідки Міністерства оборони і Служба зовнішньої розвідки України (СЗРУ); кіберінциденти — Держспецзв'язку (CERT-UA); рішення щодо порушень виборчого законодавства — ЦВК; стратегічна взаємодія з керівництвом платформ і ЄК — Міністерство цифрової трансформації. Нормативно визначити, хто ухвалює рішення, хто передає його платформі, в який строк його виконують, як його оскаржити та де оприлюднюють реєстр рішень. Питання можливих спорів про підслідність та підвідомчості врегульовуються завчасно (пп. 11.1.3, 11.1.5).

[127] *ANCOM, «Where and how complaints».*
[128] *ANCOM, «Where and how complaints».*
[129] *Через особливості правового режиму воєнного стану, його введення та скасування, часові характеристики етапів можуть змінюватися.*
[130] *Можливо через Робочу групу з підготовки комплексних законодавчих пропозицій щодо особливостей організації та проведення виборів і референдумів в особливий або повоєнний період.*

IV. Навчання з платформами, організація міжнародної підтримки (не пізніше ніж за 4 місяці до Д). Міністерство цифрової трансформації разом із ЦВК звертаються до Європейської комісії щодо навчань з готовності до виборів і механізму ескалації за молдовським зразком. З кожною великою платформою укладаються меморандуми: контактні особи, строки реакції на кожен тип запиту, режим роботи в день голосування, збереження даних про виявлені операції впливу.

ЦВК долучається до взаємодії із Європейською мережі співпраці з питань виборів.[131] Для Telegram, на який DSA не поширюється, передбачається окремий трек (пп. 11.1.6, 11.1.7).

V. Моніторинг і формування доказової бази (початок не пізніше ніж за 1 місяць до початку виборчого періоду та до ВРВ). Визначаються суб'єкт(и) моніторингу передвиборчого та виборчого періодів, форма і періодичність його продуктів та їхні споживачі. Моніторинг охоплює не лише політичну рекламу, а й фінансові інструменти платформ (подарунки, донати) та мережі акаунтів. Інциденти та події, що викликають підозру моніторів, зводяться в спільну базу з єдиною класифікацією на зразок: «доведено»; «правдоподібно, але не доведено» або подібну; «не доведено». Розвідувальна інформація використовується для раннього реагування, а для судових рішень і публічної комунікації паралельно формується процесуальна доказова база (пп. 11.1.2, 11.1.4).

VI. Координація та взаємодія у виборчий період (від старту кампанії до ВРВ). Діє штаб виборчого періоду: його очолює ЦВК, секретаріат і аналітику забезпечує Центр протидії дезінформації, а зведену картину зі спільної бази інцидентів він отримує щодня. До складу штабу доцільно включити також Національну поліцію, СЗРУ, СБУ, Національну раду з питань телебачення та радіомовлення, Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку, Держспецзвязку та інші релевантні інституції. Правоохоронні органи діють превентивно, зокрема інформують громадян про відповідальність за продаж голосу; кіберзахист виборчої інфраструктури посилюється на день голосування; розвідувальні дані надходять до штабу в узагальненому вигляді, придатному для оприлюднення.

В разі якщо штаб створюється для координації з ширшого кола питань, доцільно створити окремий сектор у пропонованій або подібній конфігурації.
Ключовий критерій ефективності моделі — готовність усіх механізмів до початку виборчого процесу. Румунський досвід засвідчив, що інструменти, задіяні постфактум, залишають державі лише крайній захід — анулювання виборів.

[129] *Через особливості правового режиму воєнного стану, його введення та скасування, часові характеристики етапів можуть змінюватися.*
[130] *Можливо через Робочу групу з підготовки комплексних законодавчих пропозицій щодо особливостей організації та проведення виборів і референдумів в особливий або повоєнний період.*
[131] *Повноцінне долучення ЦВК до Європейської мережі співпраці з питань виборів не можливе через те, що це механізм для держав членів.*

11.3. Рекомендації для Уряду України щодо долучення до діяльності Європейського центру демократичної стійкості

Вбачаючи значний потенціал у діяльності Європейського центру демократичної стійкості, радимо Уряду України вжити наступних заходів щодо долучення до його діяльності:

1. Внести зміни до Положення про центральний орган виконавчої влади (ЦОВВ), що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері інформаційної безпеки, передбачивши повноваження щодо:

- виявлення та аналізу іноземних інформаційних маніпуляцій та втручання (FIMI), зокрема скоординованої неавтентичної поведінки в онлайн-середовищі, а не лише змісту медіа;
- оцінювання інцидентів FIMI за методологією, сумісною з підходами Європейської служби зовнішніх дій (ЄСЗД), і підготовки пропозицій щодо реагування на них;
- координації діяльності органів виконавчої влади та взаємодії з Центром протидії дезінформації, СБУ та розвідувальними органами з питань протидії FIMI;
- взаємодії з постачальниками онлайн-платформ і месенджерів щодо обмеження поширення FIMI;
- підготовки пропозицій щодо застосування санкцій до суб'єктів FIMI;
- взаємодії з Європейським центром демократичної стійкості та обміну з ним інформацією про інциденти FIMI

2. Доручити Віце-прем'єр-міністру з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, разом із Представництвом України при ЄС досягти домовленості з однією з держав-членів ЄС про ініціювання проєкту Європейського центру демократичної стійкості щодо захисту повоєнних виборів в Україні та, за можливості, про запрошення для України співочолити відповідний проєкт.

3. В разі започаткування проєкту Європейського центру демократичної стійкості щодо захисту повоєнних виборів в Україні, участь у ньому доручити зазначеному вище ЦОВВ та ініціювати залучення до нього ЦВК та ЦПД. В межах проєкту доцільно передбачити проведення спільних штабних навчань усіх трьох органів.

Довідково: *3 лютого 2026 року почав діяльність Європейський центр демократичної стійкості (European Centre for Democratic Resilience, далі – Центр), що є флагманською ініціативою Європейського щита демократії (European DemocracyShield). Завданнями Центру є раннє виявлення загроз демократичній стійкості в ЄС, узгоджена протидія таким загрозам, та посилення спроможності швидкого реагування на них. Насамперед ідеться про дезінформацію та іноземне маніпулювання інформацією і втручання (Foreign InformationManipulation and Interference, FIMI) .*
13 жовтня 2026 року на полях Ради ЄС із загальних питань у Люксембурзі міністри держав-членів схвалили асоціацію з Центром Албанії, Боснії і Герцеговини, Молдови, Північної Македонії, Сербії, України, Чорногорії, а також Косова. Тепер держави-члени можуть запрошувати країни-кандидати пропонувати проєкти Центру, співочолювати їх і брати в них участь . Серед можливих напрямів міністри назвали спільні методики виявлення FIMI, вимірювання демократичної стійкості, штабні навчання з кризового управління та тренінги з протидії FIMI для журналістів, громадських організацій, осіб, що перевіряють факти і політиків.

Нові інструменти впливу на виборчі процеси • СЕНСС • https://doi.org/10.67777/bhfv7787

Додаток 1

Перелік органів, які мають повноваження щодо моніторингу поведінки та подій в кіберпросторі

Орган	Правова основа	Що робить на практиці
Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України (ЦПД)	Положення, затверджене Указом Президента № 187/2021: моніторинг і аналіз інформаційного простору.[1]	Робочий канал із TikTok; з Google і Meta співпраця складніша[2]
Служба безпеки України (СБУ)	Закон «Про Службу безпеки України»: захист від розвідувально-підривної діяльності, контррозвідувальні заходи, інформаційно-аналітична робота (статті 2, 24) . Стратегія інформаційної безпеки: моніторинг інтернету спеціальними методами.[4]	Викриття ботоферм, кримінальні провадження[5]
Національна поліція України, в т.ч. Департамент кіберполіції	Злочини проти виборчих прав, статті 157–160 Кримінального кодексу[6] Департамент кіберполіції: орган у складі кримінальної поліції; реалізує державну політику у попередження та протидії кримінальним правопорушенням, механізм підготовки, вчинення або приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.[7]	Моніторинг соцмереж, форумів і чатів на деструктивний контент [8]
Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації (Держспецзв'язку), CERT-UA	Закон «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України».[9]	Разом із поліцією та СБУ працювала над відновленням Державного реєстру виборців[10]
Міністерство цифрової трансформації (Мінцифри)	Положення про Мінцифри: політика у сферах цифровізації, розвитку інформаційного суспільства, електронних комунікацій.[11]	Звернення до керівництва платформ, коли звичайні канали не спрацювали[12]

Джерела

[1] Офіс Президента України, «Президент затвердив Положення про Центр протидії дезінформації», 7 травня 2021, https://www.president.gov.ua/news/prezident-zatverdiv-polozhennya-pro-centr-protidiyi-dezinfor-68317.
[2] Інститут масової інформації, «ЦПД: TikTok найефективніше співпрацює з Україною щодо блокування російської пропаганди», 25 квітня 2025, https://imi.org.ua/news/tspd-tiktok-najefektyvnishe-spivpratsyuye-z-ukrayinoyu-shhodo-blokuvannya-rosijskoyi-propagandy-i67896.
[3] Закон України «Про Службу безпеки України» № 2229-XII від 25 березня 1992 року, статті 2, 24,https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12.
[4] Президент України, Указ № 685/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року „Про Стратегію інформаційної безпеки“», 28 грудня 2021, https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069.
[5] StopCor, «Викрито масштабну ботоферму: понад 20 тисяч акаунтів працювали на російську пропаганду», 20 квітня 2026, https://www.stopcor.org/ukr/section-uanews/news-vikrito-masshtabnu-botofermu-ponad-20-tisyach-akauntiv-pratsyuvali-na-rosijsku-propagandu-20-04-2026.html.
[6] Кримінальний кодекс України № 2341-III від 5 квітня 2001 року, статті 157–160, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.
[7] Департамент кіберполіції Національної поліції України, «Про підрозділ», без дати, https://cyberpolice.gov.ua/contacts/.
[8] Департамент кіберполіції Національної поліції України, «Звіт про діяльність Департаменту кіберполіції Національної поліції України у 2024 році», без дати, https://cyberpolice.gov.ua/news/zvitpro-diyalnist-departamentu-kiberpolicziyi-naczionalnoyi-policziyi-ukrayiny-u--roczi-7074/.
[9] Закон України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» № 3475-IV від 23 лютого 2006 року, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15.
[10] Центральна виборча комісія, «Комісія відновила функціонування АІКС «Державний реєстр виборців» у повному обсязі», 23 грудня 2025, https://www.cvk.gov.ua/novini/komisiya-vidnovila-funktsionuvannya-aiks-derzhavniy-reiestr-vibortsiv-u-povnomu-obsyazi.html.
[11] Кабінет Міністрів України, Положення про Міністерство цифрової трансформації України, затверджене постановою № 856 від 18 вересня 2019 року, пункт 1, https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-ministerstva-cifrovoyi-t180919.
[12] Forbes Україна, «Федоров особисто спілкувався з Telegram: месенджер раптово заблокував чат-боти ГУР та СБУ», 29 квітня 2024, https://forbes.ua/innovations/fedorov-osobisto-spilkuvavsya-z-telegram-mesendzher-raptovo-zablokuvav-chat-boti-gur-ta-sbu-yak-ikh-vdalosya-rozblokuvati-vzhe-cherez-10-godin-ta-yaki-naslidki-intsidentu-29042024-20855.